

Tarbijakaitseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Tarbijakaitseaduse muutmise seaduse eelnõu (edaspidi *eelnõu*) eesmärk on tagada lihtne, kiire ja odav ning erapooletu ja õiglane tarbija ja kaupleja vahelise lepingulise vaidluse kohtuväline lahendamine. Eelnõuga muudetakse tarbijakaitseaduses kehtestatud tarbijavaidluste komisjoni (edaspidi *TVK* või *komisjon*) reguleerivaid sätteid, et muuta tarbijavaidluste kohtuväline lahendamine menetlusosalistele usaldusväärsemaks ja tulemuslikumaks.

Komisjoni kohta kehtiva korraga võrreldes on olulised järgmised muudatused:

- 1) eelnõuga luuakse komisjoni juhtliikme (esimehe) avaliku konkursi korras täidetavad viieaastase tähtajaga ametikohad, et ühtlustada tarbijavaidluste menetlusi ja parendada komisjoni otsuste kvaliteeti. Hetkel tegutseb tarbijavaidluste komisjonis 14 juhtliiget (esimeest) käsunduslepingu alusel;
- 2) sätestatakse oluliselt täpsemini menetlusnormid, et tagada komisjonis asjade tõhusam menetlemine;
- 3) eelnõuga sätestatakse poolte võimalus kasutada lepitusmenetlust, mille kasuks räägib see, et lepitusorgani poolt kinnitatud kokkulepe on sundtäidetav. Seega nähakse vaidlevatele pooltele võimalus kasutada lisaks olemasolevale tarbijavaidluste komisjoni menetlusele, sh kompromissi sõlmimine ka lepitusmenetlust.
- 4) nähakse ette, et komisjoni otsuseid mittejärgivad kauplejad lisatakse Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti (edaspidi TTJA) veebilehel olevasse musta nimekirja kolmeks aastaks alates kaupleja nimekirja kandmisest. Selle eesmärk on distsiplineerida kauplejaid tarbija kasuks tehtud otsuseid suuremas matus täitma.

Õigusliku regulatsiooni ühetaolisuse ja läbipaistvuse huvides on komisjoni menetluskorra uuendamisel eeskju võetud tsiviilkohtumenetluse põhimõtetest ja normidest ning töövaidluse lahendamise seaduses kehtestatud menetlusnormidest.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ettevõtluse osakonna tarbijakaitse nõunik Mari-Liis Aas (mari-liis.aas@mkm.ee, 625 6459) ja sama osakonna õigusnõunik Kristina Jerjomina (kristina.jerjomina@mkm.ee, 625 6420). Eelnõu ja seletuskirja koostamises osalesid sama osakonna ettevõtluskeskkonna valdkonnajuht Merike Koppel (teenistusest lahkunud) ning TTJA tarbijavaidluste komisjoni sekretariaadi juhataja Veiko Kopamees (veiko.kopamees@ttja.ee, 620 1920). Eelnõu juriidilise ekspertiisi on teinud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi õigusnõunik Ragnar Kass (Ragnar.kass@mkm.ee). Eelnõu on keeetoimetanud Justiitsministeeriumi õigusloome korralduse talituse toimetaja Merike Koppel (merike.koppel@just.ee).

1.3. Märkused

Eelnõuga muudetakse tarbijakaitseaduse (TKS) redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 04.07.2024, 22.

Vastavalt Eesti Vabariigi põhiseaduse §-le 73 võetakse eelnõu seadusena vastu Riigikogu poolthääle enamusega.

Eelnõu ei ole seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi ega muu menetluses oleva eelnõuga.

2. Seaduse eesmärk

Eelnõu eesmärk on suurendada menetlusosaliste usaldust komisjoni ja seal läbiviidava menetluse vastu, parendada menetluse kvaliteeti ning tõsta komisjoni töö tulemuslikkust.

Peale eelnõus kavandatavate muudatuste on TTJA teinud komisjoni tegevuse parendamiseks järgmised mitteregulatiivsed tegevused:

- a) välja töötanud valdkonnapõhised avalduste vormid, et tarbijatel oleks lihtne kogu vajalik info esitada juba avalduses,
- b) võimaldanud kasutada TTJA-ga suhtlemiseks vestlusakent ning
- c) pidevalt meedias kajastanud komisjoni olulisemaid otsuseid ja kirjeldanud enam levinud probleeme küsimuse-vastuse vormis.

Eelnõu koostamisele eelnes väljatöötamiskavatsus (edaspidi VTK), et muuta TKS-is komisjoni toimemudelit. VTK saadeti 28. septembril 2020 eelnõude infosüsteemi kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile ja Justiitsministeeriumile ning arvamuse avaldamiseks turuosalistele.¹

VTK-s tugineti 2019. aastal Riigikantselei ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellimusel Ernst & Young Baltic ASi tehtud uuringule, milles hinnati Eestis kasutatava tarbijavaidluste kohtuvälise lahendamise mudeli toimimist võrreldes teistes liikmesriikides kasutatavate mudelitega, selgitati välja ettevõtjate ja tarbijate hinnang tarbijavaidlusi kohtuväliselt lahendavate üksuste usaldatavusele ning tehti ettepanekuid võimalikeks muudatusteks, et tarbijavaidluste kohtuväline lahendamine paremini korraldada.

Kõnealune eelnõu on käinud kooskõlastusel Vabariigi Valitsuse eelmise, 51. koosseisu ajal, kuid kuivõrd eelnõu kooskõlastamise ajal valitsus vahetus, siis tava kohaselt saadeti varasema valitsusega kooskõlastatud eelnõu uuesti kooskõlastamiseks uuele valitsusele.

Võrreldes I kooskõlastusringiga on eelnõus tehtud järgmised põhimõttelised muudatused:

- 1) välja on jäetud viited sellele, et komisjoni tehtud otsused on kohtutäituri täidetavad, st on jäädud senise korra juurde, mille kohaselt on komisjoni tehtud otsused soovituslikud ning otsuse mittetäitmise korral lisatakse kaupleja TTJA veebilehel olevasse komisjoni otsuseid mittejärgivate kauplejate nimekirja ehk n-õ musta nimekirja;
- 2) kuna otsuste täitmisega seoses on jäädud kehtiva korra juurde, on eelnõust välja jäetud võimalus maksta komisjoni liikmetele tasu istungil osalemise ja tarbijavaidlusasja lahendamise eest;
- 3) kui kehtiva seaduse alusel kantakse komisjoni otsust mittetäitnud kaupleja musta nimekirja üheks aastaks, siis muudatuste tulemusel lisatakse kaupleja kõnealusesse nimekirja kolmeks aastaks. Selle eesmärk on motiveerida kauplejaid komisjoni tehtud otsuseid täitma või otsusega mittenõustumise korral maakohtu poole pöörduma;
- 4) loobutud on tarbija kohustusest maksta avalduse esitamisel riigilõivu 15 eurot.

¹ Eelnõude infosüsteemis: <https://eelroud.valitsus.ee/main#MW8vXiyC>.

Tarbimiskeskonna olukorda kirjeldab üldine tarbijatingimuste indeks, mis koosneb kolmest järgmisest võrdse kaaluga komponendist:

- 1) tarbijate teadlikkus ja usaldus (usaldus tarbijate eest seisvate asutuste/organisatsioonide ning hüvitusmehhanismide vastu, usaldus keskkonnamärgiste ja toote ohutuse vastu, tarbijate kindlustunne e-ostlemisel);
- 2) tarbijakaitsenõuete järgimine ja nende täitmise tagamine (tarbijate ja kauplejate kokkupuude ebaausate kauplemisvõtetega, järelevalve tarbijakaitsereeglite täitmise üle);
- 3) kaebused ja tarbijavaidlused (vaidluste kohtuvälise ja kohtuliku lahendamise lihtsus, kauplejate teadlikkus ja valmisolek kasutada kohtuväliseid võimalusi tarbijavaidluste lahendamiseks).

Tarbimiskeskonna arengu jälgimise ja hindamise peamine instrument on Euroopa Komisjoni koostatav tarbijatingimuste tulemustabel, mis kirjeldab ühtsetel alustel tarbijatingimusi kõigis liikmesriikides, Islandil ja Norras iga kahe aasta tagant.

Eesti puhul oli 2019. aastal avaldatud tarbijatingimuste tulemustabeli andmetel nõrgimaks komponendiks kaebused ja tarbijavaidlused. Selle komponendi väärtuseks EL-is keskmiselt oli 59,5 ja Eesti puhul 52,2. Võrreldes perioodiga 2014–2016 on Eesti näitaja langenud 8,6 punkti võrra.²

Ka 2023. aastal avaldatud tarbijatingimuste uuringu andmetel oli Eesti puhul nõrgim komponent tarbijavaidlused. Selle komponendi väärtus on EL-is keskmiselt 45,0 ja Eesti puhul 30,0. Võrreldes aastaga 2018 on Eesti näitaja langenud 2,7 punkti võrra.³

Eelnõu eesmärk on luua menetlusnormistik, mis võimaldab avalduste kiiret ja kvaliteetset menetlemist komisjonis.

Lisaks võimaldatakse eelnõuga viia komisjonis kui lepitusorganism läbi lepitusseaduse⁴ tähenduses lepitusmenetlust. Lepitusmenetluse eesmärk on võimaldada komisjoni juhtliikme kui lepitusmenetlust läbiviiva isiku abil jõuda mõlemaid pooli rahuldava kokkuleppeni lihtsamal ja vähem bürokraatlikul moel.

Tarbijavaidluste puhul on tegemist olukorraga, kus nõrgemas positsioonis olev tarbija vaidleb majanduslikult tugevamal positsioonis oleva ettevõtjaga ja püüab nendevahelises õigussuhtes oma õigusi maksma panna. Siiski võib ette tulla ka olukordi, kus nii tarbijale kui ka kauplejale on probleemi lihtne ja kiire lahendamine olulisem kui oma õiguste kaitsmine, ja sellisel juhul peaks olema tagatud võimalus kasutada lepitusmenetlust. Lepitusorgani kinnitatud kokkulepe on täitedokument täitemenetluse seadustiku § 2 lg 1 punkti 25 kohaselt. Kui lepitusmenetluses kokkuleppe sõlmimiseni ei jõuta, on probleem võimalik lahendada komisjoni tavamenetluses.

Tarbijal ei ole kohustust pöörduda vaidluse lahendamiseks komisjoni, vaid ta võib pöörduda ka otse kohtusse. Samas, komisjonis on võimalik lahendada vaidlus lihtsamalt, kiiremini ja väiksemate kuludega.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

² [Tarbijatingimuste tulemustabel: tarbijad tunnevad end ühtsel turul koduselt](#) (2019). Euroopa Komisjon. Tarbijatingimuste tulemustabel (ingl *consumer conditions scoreboard*) näitab, kuidas toimib ühtne turg EL-i tarbijate seisukohast ja hoiatab võimalike probleemide eest. Tulemustabeli andmed võimaldavad Euroopa ja riikide poliitikutel ja sidusrühmadel hinnata oma poliitika mõju tarbijate heaolule ja võrrelda tulemuslikkust läbi aja.

³ Consumer conditions survey (2023). Euroopa Komisjon. https://commission.europa.eu/system/files/2023-03/ccs_factsheet_estonia.pdf.

⁴ RT I, 10.12.2021, 2

TVK menetluskorda käsitleb TKS-i 6. peatükk. Kuna eelnõuga kavandatakse põhimõttelisi muudatusi ja sätestatakse menetluskord senisest täpsemini, on eelnõus kogu 6. peatükk uuesti sõnastatud. 6. peatükk koosneb kuuest jaost. Eelnõud koostajad on kaalunud ka võimalust muudatused vormistada konkreetsete sätete muudatustena, kuid jäänud on siiski selle juurde, et terve 6. peatükk sõnastatakse uuesti. Seda tulenevalt sellest, et komisjoni tööd puudutavaid menetlusnorme on oluliselt muudetud, sh parema jälgitavuse ja selguse huvides on osades paragrahvides olevad sätted vormistatud eraldi paragrahvideks, mis kehtiva seaduse alusel olid ühes paragrahvis (näiteks juhtliikmete ja kaasitajate nimetamine ja nende pädevus on parema jälgitavuse huvides sätestatud eraldi paragrahvides) ning täpsemini sõnastatud, s.t lisatud on juurde komisjoni tegevust reguleerivaid sätteid. Samuti on lisatud juurde eraldi jagu (4.jagu), mis puudutab lepitusmenetlusele kohalduvaid sätteid.

Eelnõu koosneb kahest paragrahvist. Paragrahvia 1 muudetakse tarbijakaitseseadust, täiendatakse § 36 lõiget 3 ja sõnastatakse uuesti 6. peatükk ning lisatakse rakendussäte. Paragrahvia 2 sätestatakse seaduse jõustumine 2026. aasta 1. märtsil.

Eelnõu §-ga 1 täiendatakse TKS-i § 36 lõiget 3, et tagada direktiivi 2013/11/EL⁵ artikli 11 lõike 1 punkti b korrektne ülevõtmine Eesti õigusesse, kuivõrd kõnealune säte ei ole Eesti õigusesse korrektselt üle võetud. Sellest lähtudes kitsendatakse TKS-i § 36 lõike 3 sõnastust selliselt, et kohaldatava õiguse küsimus saab tekkida üksnes kaupade müügi- või teenuse osutamisega seotud vaidlustes. Seega kitsendatakse komisjoni pädevust võrreldes kehtiva regulatsiooniga. TKS-i § 36 lõike 3 sõnastuse kitsendamisega tagatakse direktiivi 2013/11/EL artikli 11 lõike 1 punkti b korrektne ülevõtmine Eesti õigusesse. Muus osas jääb lõike 3 sõnastus samaks võrreldes kehtiva regulatsiooniga.

Lisaks esitatakse uues sõnastuses tarbijakaitseseaduse 6. peatükk, milles sätestatakse komisjoni pädevus, selle moodustamine ja komisjoni menetluskord. Eelnõu 6. peatükk koosneb kuuest jaost. Esimeses jaos sätestatakse komisjoni puudutavad üldsätted, nagu komisjoni pädevus, komisjoni juhtliikmete pädevus ja nõuded neile ning teenistusele kohalduvad erandid, komisjoni kaasistujate määramine, nõuded kaasistujale, komisjoni juhataja roll ning komisjoni töökorralduse põhimõtted. Teises jaos sätestatakse komisjoni menetluse põhimõtted. Kolmandas jaos reguleeritakse avalduse esitamist komisjonile. Neljandas jaos on kehtestatud komisjonis kui lepitusorganis läbiviidava lepitusmenetluse erisused ja viiendas jaos on sätestatud tarbijavaidluse läbivaatamise menetlus komisjonis. Kuues jagu sisaldab sätteid komisjoni otsuse tegemise, selle vormistamise, edastamise ja järgimise kohta.

TKS-i §-s 40 sätestatakse komisjoni staatus. Võrreldes kehtiva TKS-iga on lisatud juurde viide riigivastutuse seaduse § 15 lõige 2 punktile 1. Komisjon on üks vaidluste kohtuvälise lahendamise üksus peale teiste üksuste, kellele on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium väljastanud vaidluste kohtuvälise lahendamise üksuse tunnustuse. Tarbijavaidluste komisjon lahendab lepingulisi vaidlusi, mis esitatakse Eestis asutatud kaupleja vastu. Direktiivi 2013/11/EL artikli 5 lõike 1 kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et nende tarbijavaidluste puhul, mille pool on nende territooriumil asutatud kaupleja, saab tarbija esitada avalduse vaidluste kohtuvälise lahendamise üksusele, mis vastab direktiivis sätestatud nõuetele. Direktiiv võimaldab liikmesriikidel kasutada mitmesuguseid vaidluste kohtuvälise lahendamise menetlusi (näiteks lepitusmenetlus ja kokkuleppe sõlmimine, üksus soovib lahendust või määrab lahenduse).

Lõike 1 kohaselt on komisjon TTJA juures tegutsev tarbijavaidlusi kohtuväliselt lahendav üksus, kelle pädevuses on lahendada kõnesoleva seaduse § 28 lõikes 1 nimetatud riigisiseseid

⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2013/11/EL, 21. mai 2013, tarbijavaidluste kohtuvälise lahendamise kohta

ja piiriüleseid lepingulisi vaidlusi. Lisaks kohalduvad tarbijavaidluste komisjonile kõik käesoleva seaduse §-s 31 olevad vaidluste kohtuvälise lahendamise üksustele kohalduvad sätted, kuivõrd tarbijavaidluste komisjon on üheks vaidluste kohtuvälise lahendamise üksuseks. Komisjonis lahendatav vaidlus on TKS-i 6. peatüki tähenduses tarbijavaidlusasi. Sellist sätet kehtivas seaduses ei ole.

Lõike 2 järgi on komisjon sõltumatu ja erapooletu ning lähtub tarbijavaidluse lahendamisel seadusest⁶ ja muudest õigusaktidest. Ka komisjoni liikmed peavad olema menetlust läbi viies ja lahendit tehes erapooletud ning lähtuma üksnes õigusaktidest.

Lõikes 3 täpsustatakse olukorrad, mille puhul ei ole vaidluse lahendamine komisjoni pädevuses. Need ei ole võrreldes kehtiva seadusega muutunud. Komisjoni pädevuses ei ole lahendada vaidlusi, mis puudutavad mittemajanduslike üldhuviteenuste ja tervishoiuteenuste⁷ ning avalik-õigusliku isiku pakutava haridusteenuse osutamist. Samuti ei kuulu komisjoni pädevusse lahendada vaidlusi, kui kahjunõue tuleneb surmajuhtumist, kehavigastusest või tervisekahjustusest, ega neid, mille kohtuvälise lahendamise kord on ette nähtud teistes seadustes.

Lõike 4 kohaselt on tarbijavaidlusasja menetluse osalised tarbija ja kaupleja.

Lõike 5 kohaselt on tarbijavaidluste komisjon TTJA juures tegutsev kohtuväline tarbijavaidlusi lahendav organ riigivastutuse seaduse § 15 lõike 2 punkti 1 tähenduses. Tarbijavaidluste komisjon on määratud tarbijakaitseseadusega sõltumatu kohtuväliseid tarbijavaidlusi lahendava organina. Tarbijavaidluste komisjoni sidumine riigivastutuse seadusega sarnaselt töövaidluskomisjoniga, määrab, et tarbijavaidluskomisjonis vaidluse lahendamisel tekitatud kahju saab nõuda üksnes juhul, kui menetluse käigus on tarbijavaidluste komisjon toime pannud kuriteo.

TKS-i § 41 kohaselt on komisjon kollegiaalne üksus, kuhu kuuluvad juhtliige ja kaasistujad. Juhtliikmed on sisult senised komisjoni esimehed ja kaasistujad on aga ettevõtlus- või kutseliitude ning tarbijaühenduste esindajad. Neid nimetatakse eelnõus kaasistujateks. Komisjoni juhtliikmed nimetab valdkonna eest vastutav minister viieks aastaks. Juhtliikmed nimetab valdkonna eest vastutav minister, mitte TTJA peadirektor nagu kaasistujate puhul, et tagada juhtliikmete sõltumatus TTJA-st. Kaasistujad määrab TTJA peadirektor käskkirjaga neljaks aastaks. Erinevad tähtajad komisjoni juhtliikmete ja kaasistujate nimetamisel on vajalikud selleks, et juhtliikmete ja kaasistujate väljavahetamine ei toimuks ühel ajal ja oleks võimalik tagada komisjoni tegevuse sujuvus ja teatud järjepidevus. Vajaliku avaliku konkursi komisjoni juhtliikmete nimetamiseks korraldab valdkonna eest vastutav ministeerium.

Kehtiva TKS-i kohaselt kooskõlastab valdkonna eest vastutav minister komisjoni juhtliikmete nimekirja justiitsministriga ja kinnitab selle käskkirjaga. Ettepaneku isiku kandmiseks komisjoni juhtliikme nimekirja teevad õigusemõistmise või õigusteenuse osutamisega seotud isikute kutseühendused ning riigiasutused, esitades kandidaadi nime, töökoha ja kontaktandmed. Seaduse kohaselt peab komisjoni juhtliikme kandidaadil olema magistrikraad õiguse õppesuunal või sellele vastav kvalifikatsioon, isik peab tundma tarbijaõigust ja omama vajalikke oskusi vaidluse lahendamise alal. Praegu on komisjoni juhtliikmete nimekirjas 14 isikut, kes tegelevad komisjonis tarbijavaidlusasjade lahendamisega lepingu alusel oma põhitöö kõrvalt.

⁶ Näiteks võlaõigusseadus, tsiviilkohtumenetluse seadustik.

⁷ Tervishoiuteenused on teenused, mida tervishoiutöötajad osutavad patsientidele nende tervise hindamiseks, säilitamiseks või taastamiseks, sealhulgas ravimite ja meditsiiniseadmete väljakirjutamine, väljastamine ja nendega varustamine.

Komisjoni juhtliikme ametikoha loomine võimaldab järjepidevat tegelemist tarbijavaidluste lahendamise ja spetsialiseerumist teatud valdkondadele – see suurendab vaidlusi lahendavate juhtliikmete asjatundlikkust ja kompetentsi ning võimaldab parendada otsuste kvaliteeti ja tagada senisest ühetaolisem vaidluste lahendamise viis. 2019. aastal Ernst & Young Baltic ASi tehtud uuringus⁸ toodi esile TVK otsuste ebaühtlane kvaliteet ja sisulise analüüsi puudulikkus ning leiti, et otsuste põhjendamisel tuleks enam tähelepanu pöörata sellele, et otsust põhjendav arutluskäik oleks pooltele arusaadavam. Kavandatavad muudatused peaksid avaldama märkimisväärset positiivset mõju lahendite kvaliteedile ja menetluse tõhususele, suurendades vaidlusosaliste üldist rahulolu menetlusega ja tarbijavaidluse lahendamise.

Komisjoni juhtliige teostab avalikku võimu avaliku teenistuse seaduse⁹ § 7 lõike 3 punktide 2, 8 ja 9 tähenduses. Komisjoni juhtliige pakub kiiret ja efektiivset võimalust vaidlused lahendada. Tegu on TTJA kui ametiasutuse pädevuses olevate poliitikat kujundavate otsuste rakendamisega praktikas, iga vaidluse lahendamine loob ka ise sisuliselt valdkondlikku praktikat. Sellist ülesannet pole avaliku võimu arendamise huvides võimalik anda üksnes eraõiguslikus suhtes olevale isikule.

Komisjoni juhtliikmete seast määrab valdkonna eest vastutav minister juhataja, kelle ülesandeks on juhtida komisjoni juhtliikmete tööd ja korraldada komisjoni menetluslike ja vaidluste lahendamise ülesannete täitmine.

Komisjoni kaasistujad nimetab TTJA peadirektor neljaks aastaks. Kaasistuja ei teosta avalikku võimu, vaid teeb üksnes avaliku võimu teostamist toetavaid tegevusi. Kaasistuja eesmärgiks on, sarnaselt töövaidluskomisjoni liikmele ja tööstusomandi apellatsioonikomisjoni täiendavale liikmele, näha vaidluse lahendamisel vaidlusasja eelkõige valdkondlikust, mitte juriidilisest aspektist. Eeldatavalt on kaasistujatel valdkonnaspetsiifilised teadmised ning see aitab kaasa konkreetse vaidlusasja efektiivsele ja kiirele lahendamisele. Samuti nähakse ette, et komisjoni kaasistujad kinnitab või nende volituste ennetähtaegse lõpetamise otsustab TTJA peadirektor.

TKS-i §-s 41¹ sätestatakse nõuded juhtliikmele ning juhtliikme pädevus.

Peale nõuete, mis on sätestatud kehtivas seaduses, peab komisjoni juhtliige oskama eesti keelt vähemalt C1-tasemel, olema ametikohale vajalike võimete ja isiksuseomadustega, aus ja kõlbeline (laitmatu reputatsiooniga, viisakas) ning tal ei tohi olla kehtivat karistust tahtlikult toimepandud kuriteo eest, samuti ei tohi ta olla tagandatud kohtuniku, notari või kohtutäituri ametikohalt ega välja heidetud advokaadist. Komisjoni juhtliikmele esitatavate kvalifikatsiooninõuete puhul on võetud eeskuju töövaidluskomisjoni juhatajale ja riigihangete vaidlustuskomisjoni liikmetele esitatavatest nõuetest ning kohtute seaduse¹⁰ §-ist 47, arvestades komisjoni juhtliikme ameti erisusi kohtuniku ametikohast, mis on eluaegne. Kvalifikatsiooninõuete ühtlustamine aitab parendada kohtuväliste vaidlusorganite töö kvaliteeti, jäädes seejuures lihtsama värbamisprotsessi juurde.

Lõikes 2 sätestatakse erand, et komisjoni esimehele ei kohaldata avaliku teenistuse seaduse § 51 lõiget 3. Avaliku teenistuse seaduse rakendamise piirang on vajalik, et tagada komisjoni erapooletus ning sõltumatus. Kuna komisjon on oma tegevuses sõltumatu, ei saa komisjon juhendada näiteks kõrgemalseisva juhi juhustest ja/või korraldustest.

Lõikes 3 nähakse ette, et komisjoni juhtliikme pädevuses on menetluse ajal pooli lepitada ja teha ettepanek lahendada tarbijavaidlusi lepitusmenetluses või kompromissiga.

⁸ Ernst & Young Baltic AS (2019). Tarbijavaidluste kohtuvälise lahendamise võimalikud mudelid Eestis – lõpparuanne 17.12.2019. Tallinn: Riigikantselei.

⁹ RT I, 06.07.2023, 21

¹⁰ RT I, 11.03.2023, 19

Seega on võrreldes kehtiva seadusega komisjoni juhtliikmetele esitatavad nõuded sätestatud oluliselt täpsemalt.

TKS-i §-s 41² sätestatakse nõuded komisjoni kaasistujale ning kaasistujaks määramisele. Võrreldes kehtiva seadusega on kaasistujatele nõuete kehtestamine uuendus, mis on vajalik, et parendada komisjoni menetluse ja otsuste usaldusväärsust.

Lõikes 1 sätestatakse, et ettepaneku määrata isik komisjoni kaasistujaks teevad ettevõtlus- või kutseliidud või tarbijaühendused või TTJA. Seega jääb kehtima senine kord, mille alusel on komisjoni kaasistujatena kaasatud üle 20 ettevõtlusliidu esindaja. Ettepaneku tegemisel esitatakse isiku nimi, töökoht, e-postiaadress ja telefoninumber ning elulookirjeldus.

Lõikes 2 nähakse ette, et kaasistuja volitused võib enne tähtaega lõpetada isiku esitanud organisatsiooni või isiku enda kirjalikul taotlusel.

Lõikes 3 sätestatakse nõuded kaasistujale. Kaasistujaks saab olla tarbijaõigust või teatud majandusvaldkonda või kutseala tundev isik, kes ei ole süüdi mõistetud kuriteo toimepanemise eest ega ole pankrotivõlgnik ning kes oskab eesti keelt vähemalt B2-tasemel.

Põhiseaduse (PS) § 29 sätestab, et Eesti kodanikul on õigus vabalt valida tegevusala, elukutset ja töökohta. Üks olulisimaid PS-i §-s 29 sätestatud põhiõigusi – õigus töötada vabalt valitud tegevusalal – võimaldab igaühel teostada end kui isiksust. Tegevusala, elukutse ja töökohta valikul on ette nähtud lihtne seaduse reservatsioon (PS-i § 29 lõike 1 teine lause). Seega võib seadusega seda õigust piirata, kui piirang on demokraatlikus ühiskonnas vajalik ega moonuta piiratavate õiguste ja vabaduste olemust, see tähendab, et piirangud peavad olema proportsionaalsed taotletava eesmärgiga. Seega on seadusandja näinud ette, et PS-i § 29 lõikes 1 sätestatud õigust on võimalik piirata. Ühe suure piirangurühma moodustavad kitsendused, millega on sätestatud haridus- ja kogemusnõuded teatud elukutsetele või töökohtadele, et tagada nende valdkondade esindajatega kokku puutuvate tarbijate heaolu.

Komisjoni juhtliikme ja kaasistujate kvalifikatsiooninõuete kehtestamise eesmärk on tagada menetluse efektiivne läbiviimine ning vaidluse lahendamine õiguspäraselt, kiirelt ja väikeste kuludega. Komisjoni juhtliikmetele ja kaasistujatele kvalifikatsiooninõuete kehtestamine on vajalik, et tagada pädev ning asjatundlik tarbijavaidluste lahendamise menetlus, mille tulemus on õiguspärane lahend. Kui jätta kvalifikatsiooninõuded kehtestamata, ei ole võimalik tagada asjatundlikku menetlust tarbijavaidluste komisjonis.

Seega ei ole komisjoni juhtliikmetele ja kaasistujatele kvalifikatsiooninõuete kehtestamine ülemäärane ning on kooskõlas PS-i §-s 11 sätestatud proportsionaalsuse põhimõttega. Komisjoni juhtliikmetele ja kaasistujatele kvalifikatsiooninõuete kehtestamisega tagatakse objektiivne ja usaldusväärne komisjoni menetlus ja otsus.

TKS §-i 41³ sätestatakse komisjoni juhataja pädevus ning töökorraldamine. Antud säte kehtivas seaduses puudub, kuivõrd kehtiva seaduse kohaselt on komisjonil 14 käsunduslepingu alusel töötavat juhtliiget, kuid uue regulatsiooniga luuakse 3 juhtliikme ametikohta, kellest üks on juhataja, kes korraldab komisjoni tööd.

Antud sätte kohaselt esindab ja juhib komisjoni juhataja komisjoni ja korraldab komisjoni ülesannete täitmist. Juhataja jaotab tarbijavaidlusasjad juhtliikmete vahel, lähtudes tarbijavaidluse olemusest ja juhtliikmete töökoormusest.

TKS-i § 42 reguleerib komisjoni tegevusega seotud kulude kandmist. Võrreldes kehtiva seadusega on komisjoni tegevusega seotud kulude kandmine ning menetlusosaliste kulud (§ 45) sätestatud eraldi paragrahvides, et tagada nende kulude parem eristamine. Komisjoni tegevusega seotud kulud kaetakse TTJA eelarvesse selleks eraldatud vahenditest. Eelnõus on

kavandatud volitusnorm valdkonna eest vastutavale ministrile kehtestada määrus, millega näha ette komisjoni juhtliikme töö tasustamise alused.

Lõikes 1 sätestatakse, et komisjoni tegevusega seotud kulud kaetakse riigieelarvest TTJA-le eraldatud vahenditest.

Kehtiva TKS-i alusel on majandus- ja taristuministri 15. märtsi 2016. a määrusega nr 23 „Tarbijavaidluste komisjoni esimehe töötasustamise määr“ kehtestatud komisjoni esimehe töö tasustamise määr,¹¹ mille kohaselt on esimehe kuutöötasu aluseks kõrgemate riigiteenijate kõrgeima ametipalga ja koefitsiendi 0,55 korrutis. Kehtiva seaduse alusel tasustatakse komisjoni esimehi vastavalt töötatud tundide arvule, kusjuures ühe vaidluse menetlemise eest makstav töötasu ei või ületada 170 eurot.

Lõikes 2 on volitusnorm valdkonna eest vastutavale ministrile kehtestada määrusega komisjoni juhtliikmete tasustamise määrad. Ka kehtiva seaduse alusel on valdkonna eest vastutaval ministril volitusnorm kehtestada määrusega komisjoni juhtliikmete tasustamise määr ja tasu määramise alused. Seletuskirjale on lisatud komisjoni juhtliikmete tasustamist reguleeriva alamakti kavand.

Lõikes 3 sätestatakse, et komisjoni kaasistujate tööd ei tasustata.

TKS-i 6. peatüki 2. jaos sätestatakse komisjoni menetluse üldpõhimõtted, menetluse vorm, töökeel, poolte esindamine, selgituste andmine menetluses ning komisjoni juhtliikmete ja/või kaasistujate taandumine.

TKS-i §-s 43 sätestatakse menetluse üldpõhimõtted. Võrreldes kehtiva TKS-iga on menetluse üldpõhimõtteid tulenevalt komisjoni praktikast muudetud. Muudatused tulenevalt sellest, et viimase statistika kohaselt lahendab komisjoni esimees (uue regulatsiooni kohaselt juhtliige) suurema osa vaidluseid ainuisikuliselt.

Lõikes 1 sätestatakse, et üldjuhul vaatab komisjoni juhtliige tarbijavaidlusasja läbi ja lahendab vaidluse ainuisikuliselt. Seda juhul, kui vaidluse asjaolud on selged. See võimaldab menetluse kiiremat ja efektiivsemat läbiviimist.

Lõikes 2 sätestatakse, et kui tarbijavaidlusasja käigus kogutud teabe ja tõendite alusel on vaidluse asjaolud ebaselged või keerulised, võib komisjoni juhtliige määrata kolmeliikmelise komisjoni, kuhu kuuluvad lisaks juhtliikmele ka kaks kaasistujat, kellest üks on kauplejate ja teine tarbijate esindaja. Konkreetse juhtliikme määrab komisjoni juhataja § 41³ lõike 2 alusel.

Lõikes 3 sätestatakse, et kui kaasistujaks nimetatud komisjoni liikmel ei ole mõjuval põhjusel võimalik tarbijavaidlusasja menetlemisel osaleda, teavitab ta sellest viivitamata komisjoni juhtliiget. Sellisel juhul nimetab komisjoni juhtliige uue kaasistuja.

Lõikes 4 nähakse ette, et tarbijavaidluste komisjoni ülesanne on efektiivse menetluse läbiviimine ning vaidluse lahendamine õiguspäraselt, kiirelt ja väikeste kuludega.

TKS-i §-s 43¹ sätestatakse tarbijavaidlusasja menetlemise kord. Need sätted on sisuliselt samad, mis ka kehtivas seaduses (TKS § 51).

Lõikes 1 sätestatakse, et tarbijavaidlusi vaadatakse läbi ja lahendatakse kirjalikus menetluses.

Lõikes 2 nähakse ette, et pool võib taotleda asja arutamist suulisel istungil. Komisjoni juhtliige võib jätta poole taotluse rahuldamata, kui tarbijavaidlusasja lahendamise ettevalmistamise käigus kogutud teabe ja tõendite alusel on vaidluse asjaolud selged ja otsuse tegemine tarbijavaidlusasjas on võimalik ilma suulise arutamiseta. Kehtiva seaduse alusel on asja suulist arutamist võimalik taotleda vaid tarbijal, kuid eelnõuga kavandatav muudatus annab selle võimaluse ka kauplejale. Muudatuse eesmärk on tagada poolte võrdsed võimalused. Sealjuures näitab komisjoni praktika, et ligi 60% tarbijavaidlusasju lahendatakse kirjalikus menetluses ja

¹¹ RT I, 19.02.2019, 33

kui tarbija ongi taotlenud asja suulist arutamist, siis sageli ei ilmu kaupleja istungile. Seetõttu võib eeldada, et kavandatud muudatus ei mõjuta oluliselt komisjoni väljakujunenud praktikat. Lõikes 3 sätestatakse komisjoni juhtliikme võimalus otsustada tarbijavaidlusasja menetlemisel korraldada selle suuline arutamine ja poolte ärakuulamine komisjoni istungil. Selline võimalus on ette nähtud ka kehtivas seaduses. Kui tarbijavaidlusasjas kogutud teabe ja tõendite alusel ei ole võimalik vaidlust lahendada, võib olla mõistlik poolte suuline ärakuulamine, mille käigus on pooltel võimalik jõuda kokkuleppeni.

TKS-i §-s 43² reguleeritakse menetluslike otsuste tegemist komisjoni juhtliikme poolt. Menetluslike otsuste tegemise õigus on üksnes komisjoni juhtliikmel ja otsusest peab nähtuma, kelle kohta on see tehtud ja mis on selle sisu. Kehtivas seaduses ei ole komisjoni menetlustoimingute tegemist täpsemalt reguleeritud. Säte on vajalik, et tagada tarbijavaidlusasja menetlemise läbipaistvus ja õiguspärasus. Lisaks sätestatakse, et juhtliikme poolt tehtud menetluslikud otsused vormistatakse TTJA infosüsteemis teatisena, mis edastatakse pooltele. Eelnev tähendab seda, et juhtliikme menetluslike otsuse edastamine toimub infosüsteemi kaudu, kus pooltele tehakse autoriseeritud juurepääs menetluskirjeldustele ja teatistele. Eraldi e-posti teel teatiste saatmist ei toimu, vaid menetlusosaliste e-postiaadressile saadetakse infosüsteemi kaudu info, et TTJA infosüsteemi on lisatud neid puudutav dokument ja/või komisjoni juhtliikme teatis.

TKS-i §-s 44 sätestatakse poolte esindamine komisjoni menetluses. Kehtiv seadus (§ 46 lg 6) sätestab vaid selle, et kui tarbija nimel esitab avalduse tarbija esindaja, lisatakse avaldusele ka esindusõigust tõendav volikirj. Praegusel juhul sätestatakse poolte esindamine seaduses täpsemini ning esindamise kohta sätestatakse eraldi paragrahv. See on vajalik parema selguse tagamiseks.

Lõikes 1 sätestatakse, et pooled võivad komisjoni menetluses osaleda ise või kasutada esindajat. Tarbija võib komisjoni poole pöörduda isiklikult või esindaja kaudu.

Lõikes 2 sätestatakse, et esindamisele kohaldatakse tsiviilseadustiku üldosa seaduses esinduse kohta sätestatud. Sätte kohaselt võib esindusõigus tuleneda nii tehingust (volitusega) kui ka seadusest (seadusjärgne esindusõigus). Tarbijat võib esindada ka tarbijaiühendus, lähtudes TKS-i § 19 lõike 2 punktis 6 sätestatud tarbijaiühenduse õigusest.

Lõikes 3 sätestatakse komisjoni juhtliikme kohustus kontrollida esindaja esindusõiguse olemasolu. Kui isikul esindusõigus puudub, keelab komisjoni juhtliikme isikul menetluses osaleda. Tarbijavaidluse pooltel on õigus nõuda teise poole esindaja esindusõiguse kontrollimist igas menetlusstaadiumis. Esindusõiguse olemasolu ei ole vaja kontrollida juhul, kui esindajaks on advokaat. Advokaadi puhul eeldatakse esindusõiguse olemasolu.

TKS-i §-s 45 nähakse ette menetluskulude kandmine. Kehtivas seaduses ei ole menetluskulude jaoks sätestatud eraldi peatükki, vaid need on sätestatud mitmes erinevas sättes (TKS § 45 lg 5 ja § 53 lõiked 3 ja 4). Parema arusaadavuse tagamiseks on need sätted nüüd sätestatud ühes paragrahvis.

Lõikes 1 sätestatakse, et tarbijavaidlusasja lahendamisel komisjonis kannab kumbki pool oma menetluskulud ise.

Lõikes 2 sätestatakse, et komisjon otsustab tarbija nõuet rahuldavas otsuses, et kaupleja hüvitab tarbijale osaliselt või täielikult eksperdiarvamuse saamisega seotud kulud. Menetluskulude kandmise jaotus kajastub komisjoni poolt tehtud otsuses. Kuna komisjoni poolt tehtud otsus on täitmiseks soovituslik, siis ei ole ka menetluskulude kindlaksmääramise osa otsuses sundtäidetav.

Lõikes 3 sätestatakse, et vaidluse lahendamine tarbijavaidluste komisjonis on pooltele tasuta.

TKS-i §-s 46 sätestatakse, et tarbijavaidlusasja arutamine komisjonis on avalik, kui seaduses ei ole ette nähtud teisiti. Samamoodi on töövaidluskomisjonis asja lahendamine avalik. Eelnõu

kohaselt ei ole tarbijavaidlusasja arutamine komisjonis avalik, kui seda tehakse lepitusmenetluses või kui menetlus on kuulutatud kinniseks vastavalt eelnõu §-le 46¹. Komisjoni istungi edastamisele ja salvestamisele kohaldatakse TsMS-i § 42 lõikeid 1 ja 2, mille kohaselt on avalikul istungil lubatud teha märkmeid, pildistada, filmida või helisalvestada istungit ning kinnisel istungil võib komisjon lubada vaid märkmete tegemist. Kehtiv TKS-i sätteid komisjoni menetluse avalikkuse kohta ei sätesta, kuid parema selguse ja läbipaistvuse huvides see nüüd seaduses sätestatakse.

TKS-i §-s 46¹ nähakse ette, et tarbijavaidlusasja menetluse võib kuulutada kinniseks kas komisjoni juhtliikme omal algatusel või poole põhjendatud taotluse alusel, kui see on poole huvides ja tsiviilkohtumenetluse seadustikus sätestatud alustel vajalik. Menetluse kinniseks kuulutamisele ja kinnisele istungile isiku lubamisele kohaldatakse TsMS-i sätteid menetluse kinniseks kuulutamise kohta.

Sätte eesmärk on võimaldada komisjoni istungi kinniseks kuulutamist, kui selleks on TsMS-ist tulenev alus. Imperatiivne menetluse avalikkus komisjonis välistaks näiteks nende tarbijate pöördumised, kelle vaidlus on seotud delikaatsete isikuandmetega, või nende kauplejate osalemise menetluses, kellega seonduva vaidluse lahendamise käigus esitatava teabe puhul võib olla tegemist ärisaladusega.

Kehtiv TKS ei sisalda sätteid komisjonis läbiviidava menetluse kinniseks tunnistamise kohta, kuid praktikas on selleks vajadus, kuivõrd komisjonis lahendatakse ka vaidlusi, mis on seotud delikaatsete isikuandmete ja/või kaupleja ärisaladusega.

TKS-i §-s 47 sätestatakse tarbijavaidluse menetlemise peatamine.

Lõikes 1 sätestatakse, et menetluse peatamisele kohaldatakse TsMS-i § 356 lõikeid 1 ja 2. Tarbijavaidlusasja menetlus komisjonis peatatakse järgmistel juhtudel:

- a) kui komisjoni otsus sõltub teise käimasoleva kohtumenetluse esemest;
 - b) ajaks, kui lahendatakse Riigikohtu menetluses olevat põhiseaduslikkuse järelevalve asja, kui Riigikohtu otsus võib mõjutada tarbijavaidlusasjas kohaldamisele kuuluva õigusakti kehtivust.
- Lõikes 2 sätestatakse, et menetluse peatamise vajaduse otsustamine on komisjoni juhtliikme pädevuses.

Kehtiv TKS ei sisalda sätteid menetluse peatamise osas, kuid praktikas on selleks vajadus.

TKS-i §-s 48 nähakse ette komisjoni liikme taandumise kohustus. Komisjoni menetluse usaldusväärsuse ja erapooletuse tagamiseks on komisjoni liikmete taandumise kohustus oluline, hoolimata sellest, et tegemist on kohtuvälise menetlusega. Võrreldes kehtiva regulatsiooniga on taandamine reguleeritud täpsemalt kui kehtivas seaduses (TKS § 42). Täpsem reguleerimine on vajalik, et tagada komisjoni töö parem läbipaistvus.

Lõikes 1 sätestatakse, et komisjoni juhtliige või kaasistuja peab ennast menetlemisest taandama, kui esineb mõni TsMS-i §-s 23 nimetatud asjaolu.

Nii komisjoni juhtliige kui ka kaasistuja on kohustatud end taandama, kui esineb asjaolu, mille ilmnemisel või mille ilmnemise kahtluse korral tekib poolel õigus esitada taandamisavaldus ja komisjoni liikmel kohustus end taandada. Taandamise võimaldamine ja kohustamine on oluline, et tagada erapooletus tarbijavaidlusasja lahendamisel ja otsuse tegemisel.

Eelnõus on õigusselguse huvides sätestatud komisjoni liikmete taandamise alused, viidates asjakohasele sättele TsMS-is (TsMS-i § 23, kohtuniku taandumise alused). Ka kehtiva seaduse säte sisaldab nii komisjoni esimehe kui ka liikme taandumise kohustust, sätestades nende taandumise alused (TKS § 42), mis sisult kattuvad TsMS-i §-s 23 nimetatud alustega.

Lõikes 2 nähakse ette, et tarbijavaidluse pool võib seaduses ettenähtud juhul esitada avalduse komisjoni juhtliikme või kaasistuja taandamiseks.

Lõikes 3 sätestatakse, et olukorras, kus komisjoni juhtliige või kaasistuja taandub, algab tarbija esitatud avalduse läbivaatamine algusest peale.

TKS-i §-s 48¹ on sätestatud taandamisavalduse esitamine ja läbivaatamine täpsemalt kui kehtivas seaduses, mille kohaselt lahendas taandamisavalduse TTJA peadirektor või tema volitatud isik. Eelnõus on taandamisavalduse esitamine ja läbivaatamine sätestatud nii, nagu seda on tehtud töövaidluskomisjonis asja menetlemise puhul. Seega on võrreldes kehtiva seadusega (§ 43) taandamisavalduse esitamine ja läbivaatamine sätestatud oluliselt täpsemalt, et tagada suurem läbipaistvus.

Lõikes 1 sätestatakse, et komisjoni liikme taandamise avaldus esitatakse tarbijavaidlusasja menetlevale komisjoni koosseisule hiljemalt istungil enne asja sisulise arutamise algust. Hiljem võib taandamisavalduse esitada üksnes juhul, kui pool sai taandamise alusest teada pärast sisulise arutamise algust. Komisjoni liige esitab taandamise avalduse esimesel võimalusel pärast seda, kui ta on taandamise aluseks olevast asjaolust teada saanud. Nii komisjoni liikmetel kui ka menetlusosalistel on võimalik saada teavet menetlusega seotud isikute kohta ning kui esinevad taandamise alused, mis takistava asja arutamist, tuleb sellest teada anda juba enne istungit või siis hiljemalt istungi ajal, enne asja sisulise arutamise algust. Taandamisavalduse esitamise korral istungil lükatakse istung edasi.

Lõikes 2 nähakse ette, et kirjaliku menetluse puhul määratakse taandamisavalduse esitamise tähtaeg tarbijavaidlusasja menetlusse võtmise kohta tehtavas komisjoni juhtliikme otsuses.

Lõikes 3 sätestatakse, et taandamisavalduse rahuldamine või rahuldamata jätmine otsustatakse kolme tööpäeva jooksul avalduse esitamisest arvates.

Lõikes 4 nähakse ette, et komisjoni kaasistuja taandamise avalduse vaatab läbi taandatavaga samasse komisjoni koosseisu kuuluv komisjoni juhtliige. Taandamisavalduse rahuldamisel asendab komisjoni juhtliige taandatud kaasistuja.

Lõikes 5 reguleeritakse komisjoni juhtliikme taandamise avalduse läbivaatamist. Kehtiva TKS-i järgi lahendavad komisjonis vaidlusi 14 juhtliiget. Edaspidi on plaanitud, et tarbijavaidlusi hakkab lahendama kolm liiget, kelle seast määratakse komisjoni juhataja. Vaidlust menetlema määratud komisjoni juhtliikme taandamise avalduse vaatab läbi komisjoni juhataja. Komisjoni juhtliikme taandamisavalduse vaatab läbi komisjoni juhtliige. Taandamisavalduste jaotamise otsustamine juhtliikmete vahel võib, aga ei pea olema enne kokku lepitud. Kui komisjoni juhtliikme taandamise avaldus jäetakse rahuldamata, võib komisjoni juhtliikme taandamiseks pöörduda kirjalikult kolme tööpäeva jooksul taandamisavalduse rahuldamata jätmise otsusest teada saamisest komisjoni kaudu TTJA peadirektori poole. Kui tarbijavaidluse pool tuvastab temaga seotud vaidlust lahendama määratud komisjoni juhtliikme taandamise aluseks oleva asjaolu, pöördub ta asjakohase avaldusega komisjoni.

Lõikes 6 sätestatakse, et komisjoni kogu koosseisu taandamise otsustab ja uue tarbijavaidlusasja läbi vaatava komisjoni juhtliikme määrab TTJA peadirektor.

TKS-i §-ga 48² reguleeritakse menetluse käigus pooltele selgituste andmist. Kehtivad seaduses ei ole pooltele selgituste andmist eraldi reguleeritud, kuid praktikas seda tänased esimehed ka teevad ning seega on oluline selgituste andmine ka seaduses selgelt sätestada.

Lõike 1 ja 2 kohaselt selgitab komisjoni juhtliige poolte kompromissi saavutamise huvides vaidluse pooltele vaidlusaluse lepinguga seotud nõudeid ja komisjoni praktikast nendega seoses. Menetluse käigus selgitab ta pooltele vajaduse korral menetlusega seotud asjaolusid ja võib teha tarbijale ettepaneku avaldus tagasi võtta, kui komisjoni praktikast lähtudes on kohaldatavate õigusaktide, komisjoni või kohtu otsuste alusel põhjendatud eeldada, et vaidlus lahendatakse tema kahjuks.

TKS-i §-s 48³ nähakse ette komisjoni juhtliikme võimalus kasutada TTJA teenistujate ehk tarbijavaidluste komisjoni sekretariaadi abi tarbijavaidlusasja ettevalmistamisel, sealhulgas poole esitatud teabe edastamine teisele poolele, lisatõendite kogumine, asjakohaste päringute

tegemine ka menetlusedokumentide vormistamisel ja edastamisel. TTJA-l on komisjoni abistav roll ja see ei muutu võrreldes komisjoni reguleerivate kehtiva seaduse sätetega.

Lõikes 1 sätestatakse, et komisjoni sekretariaadi ülesandeid täidavad TTJA teenistujad ning lõigetes 2 ja 3 sätestatakse komisjoni sekretariaadi ülesanded.. Lõikes 4 nähakse ette, et TTJA ülesanne on avaldada oma veebilehel ning teha taotluse korral püsival andmekandjal ja muul sobival viisil kättesaadavaks §-des 34 ja 37 nimetatud teabe komisjoni kohta ning komisjoni aastaaruande. Selle sätte sisu on jäänud suures osas samas, mis kehtivas seaduses (TKS § 44).

TKS-i §-s 48⁴ sätestatakse menetlusedokumendi edastamine. Kehtivas TKS-is ei ole täpsustatud, kuidas komisjoni menetlusedokumendid pooltele edastatakse. TKS-i § 59 lõikes 1 on sätestatud, et komisjoni otsuse ära kiri saadetakse pooltele posti või e-posti teel. Uue redaktsiooni kohaselt edastatakse komisjoni menetlusedokumendid menetlusosalistele TTJA infosüsteemi (JVIS) kaudu.

TKS-i §-s 49 sätestatakse tarbijavaidlusasja andmete säilitamine. Sellist sätet kehtiv TKS ei sisalda, kuid suurema läbipaistvuse tagamiseks on oluline seaduses sätestada andmete, kuidas ja mis alustel andmete säilitamine toimub.

Lõikes 1 sätestatakse, et tarbijavaidlusasja andmeid töödeldakse seadme ohutuse seaduse §-s 12 sätestatud andmekogus ehk Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti järelevalve infosüsteemis.

Lõikes 2 nähakse ette, et menetluse käigus kogutud dokumente säilitatakse arhiiviseaduses ja selle alusel antud õigusaktides ettenähtud korras.

Lõikes 3 sätestatakse, et menetluse käigus kogutud andmeid ja dokumente säilitatakse kolm aastat pärast menetluse ajendiks olnud õigusvaidluste lahendamist. Menetluse käigus kogutud andmeid ja dokumente säilitatakse kolm aastat ka juhul, kui tarbija on avalduse tagasi võtnud.

TKS-i 6. peatüki 3. jaos sätestatakse komisjonile avalduse esitamise kord.

TKS-i §-s 50 kehtestatakse avalduse esitamise tingimused. Kui tarbija soovib vaidluse lahendada lepitusmenetluses, märgib ta seda avalduses ja võib avaldusele lisada oma lepitusettepaneku. Lisaks sätestatakse sarnaselt kehtivale seadusele, et tarbija võib avalduse esitamisel tugineda eelkõige võlaõigusseaduse §-s 101 sätestatud õiguskaitsevahenditele. Avaldus esitatakse kirjalikult või elektrooniliselt TTJA infosüsteemi kaudu. Kehtivas seaduses on samuti sätestatud avalduse esitamine komisjonile (§ 46), kuid kõnealuses sättes on reguleeritud ka komisjoni tegevused pärast seda kui tarbija on avalduse esitanud. Parema selguse ja loetavuse huvides sätestatakse uues paragrahvis ainult avalduse esitamise tingimused ning järgmises §-s § 50¹ on eraldi reguleeritud avalduse menetlusse võtmine.

TKS-i §-s 50¹ sätestatakse avalduse menetlusse võtmine. Parema selguse huvides on avalduse menetlusse võtmise sätted sätestatud eraldi paragrahvis võrreldes kehtiva seadusega, kus menetluse võtmise sätted on kirjas avalduse esitamise sätete juures. See tagab parema selguse ning arusaadavuse pooltele.

Lõikes 1 sätestatakse, et kui tarbija avaldus ei vasta käesoleva seaduse § 50 lõikes 2 sätestatud nõuetele (avalduses esinevad puudused), määrab komisjoni sekretariaat mõistliku tähtaja puuduste kõrvaldamiseks.

Lõikes 2 nähakse ette, et enne avalduse menetlusse võtmise otsustamist on komisjoni juhtliikmel õigus kuulata vajaduse korral ära ka vastaspoolse seisukoht.

Lõike 3 kohaselt otsustab komisjoni juhtliige avalduse menetlusse võtmise hiljemalt 14 kalendripäeva jooksul avalduse saamise päevast või puuduste kõrvaldamise tähtaja möödumisest arvates. Analoogne säte sisaldub ka kehtivas seaduses (TKS § 47 lg 4).

Kuivõrd selleks hetkeks ei pruugi veel olla selge, kas tegemist on kauplejaga või näiteks teise tarbijaga, on sättes kasutatud sõna *vastaspool*, mitte *kaupleja*.

Lõikes 4 sätestatakse, et kui tarbija on avaldusele lisanud oma kompromissettepaneku, küsib komisjon selle kohta kaupleja seisukohta. Kui kaupleja nõustub tarbija väljapakutud kompromissiga, siis kinnitab komisjoni juhtliige kompromissi otsusega. Samuti küsib komisjoni juhtliige lepitusmenetluse läbiviimiseks ka kaupleja nõusolekut, kui tarbija oma avalduses on seda soovinud. Kuigi lepitusseaduse § 22 lõige 2 sätestab, et seaduses sätestatud juhtudel võib lepitusorgan poolt kohustada menetluses osalema, ei anta eelnõuga komisjonile sellist võimalust. Erinevalt näiteks vaidlusest perekonnaasjas, kus poolte osalemine lepitusmenetluses on vajalik just lapse huvide kaitseks, on kaupleja ja tarbija vaheline vaidlus ja suhe loomult hoopis teistsugune ja ühe poole sundimine lepituses osalema võib viia hoopis selleni, et tekib tugevam vastuseis. Lisaks võib kaupleja huvides olla just tavamenetluse läbimine, et saada selgust ja teada ka edaspidi, milline on õige käitumine teatud olukorras. Eeltoodust lähtudes ei looda komisjoni juhtliikmele võimalust kaupleja kohustamiseks ja lepitusmenetlus saab toimuda üksnes siis, kui mõlemad pooled on sellega nõus.

Lõikes 5 sätestatakse, et kui komisjon menetleb piiriülest vaidlust ja menetluse käigus tekib kohaldatava õiguse küsimus, siis määratakse kohaldatav õigus kindlaks kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 593/2008 (lepinguliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta)¹² artikli 6 lõigetega 1 ja 2. Seejuures arvestatakse tarbijavaidlusasja lahendamisel ja otsuse tegemisel tarbija elukohaliikmesriigi lepinguõiguse sätteid, millest kõrvalekalduv kokkulepe on tühine. Määruse (EÜ) nr 593/2008 kohaselt kohaldub tarbijalepingule tarbija hariliku viibimiskoha riigi õigus, kui lepingupooleks olev kaupleja teostab oma tegevust või on suunanud oma tegevuse tarbija hariliku viibimiskoha liikmesriiki ja leping jääb nende tegevuste raamesse. Näiteks kui Eesti kaupleja, kes on suunanud oma tegevuse Soome ja sõlmib selle raames lepinguid Soome tarbijatega, kohaldub lepingule Soome õigus. Seega, sellise lepinguga seonduva vaidluse lahendamisel Eesti komisjonis tuleb arvestada Soome lepinguõiguse sätetega. Kui pooled valivad kohaldatavaks õiguseks Eesti õiguse, ei tohi see siiski põhjustada Soome tarbija ilmajätmist kaitsest, mis on talle ette nähtud selliste sätetega, millest ei saa kokkuleppel Soome õiguse alusel kõrvale kalduda. Kui ajutiselt Eestis viibiv Soome turist sõlmib lepingu Eestis tegutseva kauplejaga, kohaldub sellele lepingule Eesti õigus. See säte tuleneb direktiivist 2013/11/EL¹³. Artikli 11 lõike 1 punkt b sätestab, et liikmesriigid tagavad, et vaidluste kohtuvälise lahendamise menetlustes, mille eesmärk on vaidluse lahendamine tarbijale määratava lahenduse abil olukorras, kus tõusetub kohaldatava õiguse küsimus, kui müügi- või teenuse osutamise lepingule kohaldatav õigus määratakse kindlaks kooskõlas määruse (EÜ) nr 593/2008 artikli 6 lõigetega 1 ja 2, ei tohi tarbijat vaidluste kohtuvälise lahendamise üksuse määratava lahenduse tulemusel ilma jätta selliste sätetega temale antavast kaitsest, millest ei saa tema hariliku viibimiskoha liikmesriigi õiguse kohaselt lepinguga kõrvale kalduda. Sama põhimõte on sätestatud ka kehtiva seaduse § 57 lõikes 3.

TKS-i §-s 50² sätestatakse avalduse menetlusse võtmata jätmise alused. Menetlusse võtmata jätmise alused on sätestatud ka kehtivas seaduses (§ 47), kuid uude regulatsiooni on lisatud täiendavaid aluseid, kui komisjonil on õigus keelduda avaldust menetlusse võtmast. Uute keeldumise aluste lisamine tuleneb komisjoni senisest praktikast.

Antud paragrahvis sätestatakse, et avalduse menetlusse võtmata jätmise otsustab komisjoni juhtliige menetlusliku otsusega ja sättes loetletakse avalduse menetlusse võtmisest keeldumise alused. Keeldumise alused tulenevad osaliselt direktiivist 2013/11/EL ning kuivõrd tegemist ei

¹² Euroopa Parlamendi ja nõukogu [määrus \(EÜ\) nr 593/2008](#) lepinguliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta (Rooma I).

¹³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2013/11/EL tarbijavaidluste kohtuvälise lahendamise kohta, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 2006/2004 ja direktiivi 2009/22/EÜ (tarbijavaidluste kohtuvälise lahendamise direktiiv).

ole maksimumharmoniseeriva direktiiviga, nähakse ette täiendavad alused, millal on komisjonil võimalik keelduda tarbija avalduse menetlusse võtmisest.

Komisjon ei võta avaldust menetlusse järgmistel juhtudel:

- 1) kui tarbija ei ole enne pöördunud oma nõudega kaupleja poole ega ole sellega andnud kauplejale võimalust probleem lahendada;
- 2) tarbijavaidlus on ilmselgelt sisutühi või pahatahtlik, või tarbijal puudub vajadus kaitse järele või huvi menetlust jätkata. Näiteks:
 - a) erinevalt sidevahendi abil sõlmitud lepingust ei ole tarbijal õigust tavakaupluses sõlmitud lepingust taganeda ja sellise nõude puhul tarbijal õiguskaitsevajadus puudub;
 - b) võib esineda olukordi, kus nõue on sisutühi, nt kui tarbija nõuab piletiraha tagasi, kuna komöödia ei olnud tema arvates naljakas;
- 3) samade poolte sama tarbijavaidlusi samal alusel on lahendatud teise, seaduse alusel tunnustatud vaidluste kohtuvälise lahendamise üksuse või kohtu menetluses;
- 4) vaidlusaluse kauba või teenuse väärtus või tarbija nõude suurus on alla 50 euro ja vaidluse lahendamine ei ole oluline praktika kujundamise seisukohast;
- 5) vaidluse lahendamine ei ole avalduses märgitud faktiliste asjaolude ja tõendite pinnalt lahendatav käesoleva seaduse §-s 52¹ sätestatud tähtaja jooksul;
- 6) kui avalduses esinenud puuduste kõrvaldamiseks määrati tähtaeg, kuid need jäid tähtjaks kõrvaldamata;
- 7) tarbijavaidluse lahendamine ei kuulu seaduse kohaselt komisjoni pädevusse;
- 8) tarbijavaidluse teiseks pooleks oleva kaupleja suhtes on algatatud saneerimis-, pankroti- või likvideerimismenetlus. Sellisel juhul ei ole kauplejal oma vara vaba kasutamise võimalust ja vaidluse menetlemine komisjonis ei annaks soovitud tulemust. Tarbija nõue kaupleja vastu tuleks sel juhul esitada pankrotimenetluses;
- 9) avaldaja on esitanud nõude, mida komisjon on varem juba lahendanud.

Komisjoni menetlus peab olema lihtne, kiire ja tõhus ning eelkõige on see mõeldud lihtsamate tarbijavaidluste kiireks lahendamiseks. Näiteks remondi- või ehitusteenustega seotud suuremate nõuetega vaidlusi, mille puhul pooled ei ole valmis jõudma kompromissile ning vaidluse lahendamiseks on vajalik ajamahukas, kulukas ja keerukas ekspertiis ning tunnistajate kaasamine, ei ole võimalik kohtuvälises menetluses tähtjaks lahendada.

Uus on eelnõus see, et avaldust ei võeta menetlusse siis, kui vaidlusaluse kauba või teenuse väärtus või tarbija nõude suurus on alla 50 euro. Kehtivas korras on alampiiriks 30 eurot, mis on kehtinud juba üle kuue aasta. Arvestades inflatsiooni, on nõude esitamise alampiiri tõstmine asjakohane ja vajalik. Siiski jääb komisjonile endiselt kaalutusõigus. Näiteks juhul, kui vaidluse lahendamine on oluline praktika kujundamise seisukohast, võib komisjon menetlusse võtta ka alla 50 euro suuruse nõude.

TKS-i §-s 50³ sätestatakse avalduse täpsustamine. Kehtivas TKS-is selline säte puudub, kuid tulenevalt senisest komisjoni praktikast on selle sätte lisamisel praktiline vajadus.

Lõike 1 kohaselt on tarbijal võimalik pärast avalduse esitamist selles sisalduvate nõuete muutmiseks või täiendamiseks esitada täiendavaid avaldusi. Komisjoni praktika näitab, et tarbijavaidlusi menetlemise käigus võib tarbija soovida oma nõuet menetluse kestel muuta või täiendada. Selliste olukordade reguleerimiseks ja tarbijavaidlusi kiire lahendamise tagamiseks täpsustatakse avalduse muutmise/täiendamise võimalust.

Lõikes 2 täpsustatakse, millises ulatuses on võimalik taotleda avalduse täiendamist pärast avalduse menetlusse võtmist. Võimalik on täiendada või parandada juba esitatud faktilisi või õiguslikke väiteid, kui sellega ei muudeta avalduse aluseks olnud põhilisi asjaolusid. Võimalik

on taotleda nõude suurendamist, vähendamist, laiendamist või kitsendamist, samuti esialgu nõutud eseme asemel asjaolude muutumise tõttu teise eseme või muu hüve nõudmist.

Lõikes 3 nähakse ette, et tarbija võib avalduse muutmist/täpsustamist taotleda ka suuliselt komisjoni istungil.

TKS-i §-s 50⁴ sätestatakse avalduse tagasivõtmine. Ka kehtiva seaduse alusel on tarbijal võimalik avaldus tagasi võtta, kuid täpsemalt ei ole seda korda seaduses sätestatud. Parema selguse tagamiseks on avalduse tagasivõtmise kord senisest täpsemini sätestatud.

Lõike 1 kohaselt võib tarbija avalduse tagasi võtta igal ajal enne tarbijavaidlusasjas tehtud otsuse avalikustamist. Tarbijavaidluste kohtuvälise lahendamise direktiivi 2013/11/EL artikli 9 lõike 2 punkti a kohaselt peab tarbijal olema võimalus igal ajal avaldus tagasi võtta, kui menetluse teostamise viis teda ei rahulda.

Lõike 2 kohaselt tehakse avalduse tagasivõtmine komisjonile teatavaks kirjalikult või istungil.

Lõike 3 kohaselt lõpetab komisjoni juhtliige menetlusliku otsusega tarbijavaidlusasja menetlemise pärast seda, kui tarbija avalduse tagasi võtab. Kui tarbija võtab avalduse tagasi enne menetluse alustamist, keeldub komisjoni juhtliige avalduse menetlusse võtmisest.

Lõikes 4 sätestatakse tagajärjed, kui tarbija otsustab avalduse tagasi võtta. Kui tarbija võtab avalduse tagasi, kaotab ta õiguse pöörduda sama nõudega uuesti komisjoni poole. Tarbijale jääb aga õigus pöörduda sama vaidlusega kohtusse.

Lõike 5 kohaselt tuleb tarbijale selgitada avalduse tagasivõtmise tagajärgi.

TKS-i §-s 50⁵ sätestatakse avalduste liitmine. Sama säte on ka kehtivas seaduses (TKS § 49) ning seda loogikat ei ole eelnõus muudetud. Sellest lähtudes võib sekretariaat liita avaldused ühte menetlusse, kui nõuded sama kaupleja vastu põhinevad sarnastel asjaoludel ja õiguslikel alustel ning avalduste ühine menetlemine võimaldab nende kiiremat lahendamist.

TKS-i 6. peatüki 4. jagu

korraldab lepitusmenetluse läbiviimist komisjonis. Kehtiv TKS ei sisalda sätteid komisjoni kui lepitusorgani kohta ega sätesta täpsemini lepitusmenetluse läbiviimist. Eelnõuga võimaldatakse komisjoni poole pöördumise korral valida lepitusmenetlus komisjoni juhtliikme vahendusel. Lepitusmenetlus ei ole avalik ja võimaldab jõuda vaidluse pooli rahuldava kokkuleppeni.

TKS-i §-s 51 sätestatakse, et komisjon on lepitusorgan lepitusseaduse § 19 tähenduses ja komisjonis läbiviidavale lepitusmenetlusele kohaldatakse lepitusseaduses lepitusorgani tegevuse kohta sätestatud TKS-st tulenevate erisustega. Seega kohalduvad komisjonile koos käesolevast eelnõust tulenevate erisustega lepitusseaduse §-d 19–29, milles on sätestatud komisjoni kui lepitusorgani poole pöördumine, avalduse menetlusse võtmisest keeldumine, lepitusmenetluse alustamine, lepituskohtumise läbiviimine, erialaasjatundjate ja tunnistajate kaasamine, lepituskokkuleppe sõlmimise ettepanek, kokkuleppe kinnitamine, lepitusmenetluse lõpetamine ja kokkuleppe täitmine ning kohtusse pöördumine. Komisjoni kui lepitusorgani poole pöördumisele, lepitusmenetluse alustamisele, lepituskokkuleppe sõlmimisele ja kohtusse pöördumisele kohaldatakse käesolevas eelnõus sätestatud erisusi. Komisjonis kui lepitusorganis lepitusmenetlust läbiviiv isik on tarbijavaidluste komisjoni juhtliige, kes ei ole sama vaidlust varem komisjonis menetlenud.

TKS-i §-s 51¹ sätestatakse komisjoni kui lepitusorgani poole pöördumine.

Lõikes 1 sätestatakse, et komisjoni kui lepitusorgani poole pöördumisel kohaldatakse lepitusavaldusele käesoleva eelnõu §-s 50 avalduse esitamise kohta ja §-s 50² avalduse menetlusse võtmata jätmise kohta sätestatud. Samadele nõuetele vastava avalduse esitamine võimaldab lepitusmenetluse luhtumisel võtta tarbija taotlusel lepitusmenetluse aluseks olnud

avaldus komisjoni tavamenetlusse. Piirdumine ühe avaldusega on tarbijale lihtsam ning vähendab ka komisjoni halduskoormust.

Lõikes 2 sätestatakse, et komisjonis alustatud tarbijavaidlusasja menetlemise kestel saab taotleda lepitusmenetlusse minekut kuni tarbijavaidlusasjas otsuse tegemiseni.

Lõikes 3 sätestatakse, et kui pooled lähevad lepitusmenetlusse komisjoni tavamenetluse kestel, võib tarbija taotleda lepitusmenetluse alustamist tarbijavaidluse lahendamise alustamiseks esitatud avalduse alusel.

Lõikes 4 sätestatakse, et avaldusele või siis taotlusele lepitusmenetluse alustamiseks tuleb lisada poolte kirjalik või kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis tarbija ja kaupleja vahel sõlmitud kokkulepe lepitusmenetluse läbiviimiseks. Tarbija ja kaupleja kirjaliku kokkuleppega samaväärseks loetakse seda, kui tarbija on komisjonile esitatud avalduses osundanud lepitusmenetluse soovile ja kui komisjoni esimehe pöördumisel kaupleja poole on kaupleja kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis andnud nõusoleku lepitusmenetluse läbiviimiseks.

TKS-i §-s 51² sätestatakse komisjoni ja kohtusse pöördumine olukorras, kui lepitusmenetlus lõpeb lepituskokkuleppe sõlmimiseta, st juhul, kui lepitusosaline avaldab tahet lepitusmenetlus katkestada või kui lepitaja katkestab lepitusmenetluse LePS-i § 11 lõikes 4 või 5 nimetatud juhul. LePS-i § 11 lõike 4 kohaselt võib lepitaja lepitusmenetluse katkestada mõjuval põhjusel, eelkõige juhul, kui kokkuleppe saavutamine lepitusosaliste vahel on vähe tõenäoline või kui kõiki asjaolusid arvesse võttes ja lepitusosaliste huve kaaludes ei või oodata, et lepitaja jätkab lepitusmenetlust, või kui juhtum olemuslikult ei sobi lepitusmenetluseks.

Lõige 1 sätestab, et kui lepituskokkulepe jääb sõlmimata, jätkub sama tarbijavaidlusasja menetlemine komisjoni tavamenetluses, välja arvatud juhul, kui tarbija seda ei soovi. Kui menetlus jätkub komisjoni tavamenetluses, siis komisjoni erapooletuse tagamiseks ei või seda tarbijavaidlusasja menetleda komisjoni juhtliige, kes oli lepitusmenetluses samas asjas lepitaja.

Lõikes 2 nähakse ette, et kui tarbijavaidlusasjas algatakse komisjoni menetlus ja selle kestel soovib tarbija minna lepitusmenetlusse ning lepitusmenetluses kokkulepet ei sõlmita, on tarbijal õigus otsustada, kas menetlust jätkatakse komisjoni tavamenetluses või lõpetatakse menetlus ning pooltel on võimalik pöörduda vaidluse lahendamiseks kohtusse.

TKS 6. peatüki 5. jaos

sätestatakse tarbijavaidluse lahendamine komisjonis. Kehtiva seadusega võrreldes on eelnõus kavandatud kord täpsem.

TKS-i §-s 52 sätestatakse tarbija avalduse läbivaatamise ettevalmistamine.

Lõikes 1 nähakse ette, et pärast tarbija avalduse menetlusse võtmist saadab komisjoni sekretariaat avalduse kauplejale ja annab talle võimaluse mõistliku aja jooksul vastata ning esitada oma vastuväited koos asjakohaste tõenditega.

Lõike 2 kohaselt, kui kaupleja tunnistab tarbija nõuet ja täidab selle, teeb komisjoni juhtliige menetluse lõpetamise otsuse. Kaupleja vastus, milles ta tunnistab tarbija nõuet, ning tõend nõude rahuldamise kohta, saadetakse tarbijale ja pooli teavitatakse menetluse lõpetamisest. Kui kaupleja tarbija nõuet küll tunnistab, aga ei teavita komisjoni otsuse täitmisest, jätkab komisjon tarbija avalduse menetlemist.

Lõikes 3 sätestatakse, et kauplejapoolne tarbija avaldusele mittevastamine või menetluses osalemisest loobumine ei välista tarbijavaidlusasja lahendamist ning sellisel juhul võetakse tarbijavaidlusasja lahendamisel aluseks tarbija esitatud avaldus ning asjas kogutud tõendid. Selle eesmärk on see, et komisjonil oleks võimalik teha asjas sisuline otsus ka siis, kui kaupleja ei soovi tarbijavaidlusasja lahendamise menetluses osaleda või keeldub sellest.

Lõike 4 kohaselt selgitab sekretariaat pooltele vajaduse korral lisaselgituste või -tõendite esitamise vajadust ja teeb muud vajalikud toimingud tarbijavaidlusasja lahendamiseks, sh määrab tõendite esitamise tähtaja.

TKS-i §-s 52¹ sätestatakse tarbijavaidlusasja menetluse tähtaeg. Tarbijavaidlusasja läbivaatamine ja asjas otsuse tegemine peab toimuma 90 päeva jooksul avalduse menetlusse võtmisest arvates. Nimetatud tähtaeg tuleneb direktiivist 2013/11/EL. Komisjon võib pikendada seda tähtaega, kui tegemist on eriliselt keeruka tarbijavaidlusasjaga. Pooli teavitatakse tähtaja pikendamisest ja tarbijavaidlusasja menetlemise lõpetamise eeldatavast ajast. Samamoodi on menetluse tähtaeg sätestatud ka kehtivas seaduses.

TKS-i § 53 sisaldab sätteid tõendamise ja tõendite hindamise ning kogumise kohta. Analoogsed sätted tõendite esitamise ja hindamise kohta sisalduvad ka kehtivas seaduses (TKS § 46 lg 5 ja § 57 lg 2).

Lõike 1 kohaselt peavad pooled tõendama asjaolusid, millele tuginevad nende nõuded, väited ja vastuväited. Seejuures tuleb arvestada ka võlaõigusseaduses poolte tõendamiskoormise kohta sätestatut.

Lõikes 2 reguleeritakse tõendite hindamist. Komisjon hindab tarbijavaidlusasjas esitatud tõendeid objektiivselt ning teeb tõendite põhjal kaalutletud otsuse komisjoni esimehe või komisjoni koosseisu siseveendumuse kohaselt.

Lõikes 3 sätestatakse komisjoni õigus koguda tõendeid omal algatusel, kui see on vajalik poole õiguse tõhusaks kaitseks ja tarbijavaidlusasja lahendamiseks. Komisjonil on õigus omal algatusel küsida pädeva järelevalveasutuse seisukohta vaidluse lahendamisel tähtsust omavates küsimustes. Näiteks vaidlusaluse asja lepingutingimustele vastavusega seoses küsida turujärelevalveasutuse seisukohta asja nõuetele vastavuse kohta.

TKS-i §-s 53¹ täpsustatakse, mida loetakse tarbijavaidlusasja lahendamisel tõendiks. Kehtivas seaduses taoline säte puudub, kuid tõendite täpsem reguleerimine on vajalik suurema selguse tagamiseks.

Lõikes 1 määratletakse tõendi mõiste: tõendiks loetakse igasugune teave, mille alusel teeb tarbijavaidluste komisjon kindlaks poolte nõudeid ja vastuväiteid põhjendavad asjaolud või nende puudumise, samuti muud tarbijavaidlusasja õigeks lahendamiseks tähtsad asjaolud.

Lõikes 2 sätestatakse, et tõendiks võib olla dokumentaalne tõend, asitõend, vaatlus ja eksperdiarvamus. Eelnõus reguleeritakse tõendeid samamoodi kui tsiviilkohtumenetluses, kuid lihtsustatult, arvestades vajadusega säilitada komisjoni lihtne ja kiire menetlus.

Lõikes 3 sätestatakse, et komisjon võib lugeda asjaolude tõendamiseks piisavaks muu hulgas ka menetlusosalise (nii tarbija kui ka kaupleja) antud seletuse. Komisjon hindab kõiki tõendeid kogumis ning seega on komisjonil kaalutusõigus otsustada, kas ta loeb menetlusosalise poolt antud seletuse piisavaks tõendiks või mitte.

Lõikes 4 sätestatakse, et dokumentaalsele tõendile, asitõendile, vaatlusele ja eksperdiarvamusele kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-e 272–277, 285–291 ja 293–305, arvestades käesoleva eelnõuga sätestatud eranditega. Komisjoni menetlusele ei ole mõistlik luua tsiviilkohtumenetlusest erinevat tõendite regulatsiooni, kuid tõendite ja nende esitamise puhul tuleb silmas pidada, et komisjon on kohtuväline organ, kelle menetlus peab olema lihtne ja kiire.

Tõendi ja tõendi esitamise sätete puhul on kasutatud töövaidluskomisjonile tõendite esitamisega sarnast sõnastust.

TKS-i §-s 54 sätestatakse tarbijavaidlusasja arutamine istungil samamoodi kui kehtivas seaduses.

Lõike 1 kohaselt võib komisjon korraldada istungi omal algatusel või menetlusosalise taotlusel, kui istungi korraldamine aitab kaasa tarbijavaidlusasja kiiremale ja õigele lahendamisele. Komisjoni töökeel on eesti keel.

Lõikes 2 sätestatakse, et istungil viibivateks isikuteks on tarbijavaidlusasja menetleva komisjoni liikmed ja menetlusosalised, sealhulgas asjakohasel juhul ka istungile kutsutud

ekspert. Istungi juhatajaks on tarbijavaidlusasja menetleva komisjoni koosseisu kuuluv komisjoni juhtliige.

Lõikes 3 sätestatakse, et komisjon võib istungi pidada ka ainuisikuliselt ehk ilma kolmeliikmelist komisjoni määramata.

Lõikes 4 sätestatakse, et kui istungile kutsutu ei saa istungil osaleda, siis peab ta sellest teatama enne istungi algust ja esitama istungile ilmumist takistava põhjuse.

Lõikes 5 nähakse ette, et kui tarbijavaidlusasja pool jätab mõjuva põhjuseta istungile ilmumata, siis toimub tarbijavaidlusasja arutamine istungil tema kohalolekuta.

TKS-i §-s 55 sätestatakse istungi pidamise kord, mis sarnaneb kehtivas seaduses sisalduva korraga.

Lõike 1 kohaselt teeb istungit juhatav komisjoni juhtliige kindlaks istungil osalejate isikusamasuse ja esindajate volitused, kontrollib komisjoni liikmete taandamise aluste puudumist ning selgitab läbiviidava menetluse tulemuse õiguslikku tähendust.

Lõigete 2 ja 3 kohaselt selgitab komisjoni juhtliige istungil tarbijavaidluse sisu ja vaidlusaluse lepinguga ja lepingu esemega seotud asjakohaseid õigusnorme. Istungil tutvutakse esitatud tõenditega ja pooled võivad esitada täiendavaid tõendeid, mille varasem esitamine ei olnud võimalik. Vastaspoolele antakse võimalus esitada istungil esitatud lisatõendite kohta oma seisukoht. Poolte esitatud tõendite vastuvõtmise otsustab komisjoni juhtliige. Istungil võib tarbija kirjalikus avalduses esitatud nõudeid suuliselt täiendada või neist osaliselt või täielikult loobuda kuni tarbijavaidlusasja sisulise arutamiseni.

Lõike 4 kohaselt toimub istungil tarbijavaidlusasja sisuline arutamine, poolte selgituste ja ekspertide ärakuulamine, dokumentide ja muude tõenditega tutvumine ja nende uurimine ning poolte lõppseisukohtade ärakuulamine.

Lõike 5 kohaselt võib komisjoni juhtliige asja arutamise istungil edasi lükata, kui komisjoni liige taandub istungil, kui vaidluse pool ei ilmunud istungile mõjuval põhjusel või kui ilmneb muu takistus, mida ei ole võimalik istungil kõrvaldada.

Lõike 6 kohaselt teatab komisjoni juhtliige pärast tarbijavaidlusasja sisulist arutamist otsuse teatavakstegemise aja.

TKS-i §-s 55¹ reguleeritakse istungi pidamist menetluskonverentsina. Asjakohane säte kehtivas seaduses puudub. Samas on infoühiskonna ja e-teenuste arengut ning inimeste piiriülest liikumist arvestades praktiline vajadus võimaldada istungi korraldamist ajakohaste infotehnoloogiliste võimaluste abil.

Lõike 1 kohaselt võib komisjoni istungi korraldada menetluskonverentsina kas täielikult või osaliselt. Menetlusosalisel või tema esindajal on võimalik istungi ajal viibida muus kohas ja teha menetlustoiminguid reaalsajas. Võimalik on menetluskonverentsi pidada ka viisil, kus osad menetlusosalised viibivad istungiruumis ja teised muus kohas.

Lõike 2 kohaselt peab menetluskonverentsina korraldatud istungil olema tagatud nii pildi kui ka heli reaalsajas ülekandmise korral nii menetlusosaliste õigused kui ka muud istungi tingimused. Välistatud peab olema kõrvaliste isikute sekkumine menetluskonverentsi ajal.

TKS-i §-s 55² täpsustatakse tarbijavaidlusasja menetlemisel kompromissi sõlmimist. Ka kehtiv seadus võimaldab komisjoni menetluses lahendada vaidlus pooltevahelise kompromissiga, kuid täpsemalt ei ole seda reguleeritud. Kompromissiga lõpeb ligi viiendik komisjonis menetletavatest tarbijavaidlusasjadest ning seega on oluline kompromisside sõlmimise täpsem reguleerimine.

Lõike 1 kohaselt võivad nii vaidluse pooled kui tarbijavaidlusasja menetlev komisjoni juhtliige teha menetluse kestel ettepaneku vaidluse lahendamiseks kompromissiga.

Lõike 2 kohaselt on kompromissi sõlmimine võimalik kuni tarbijavaidlusasjas otsuse avalikustamiseni. Vaidluse lahendamise võimaldamine kompromissiga on mõistlik, kuna sellisel juhul ei ole kaotajaid ega võitjaid – vaidluse pooled leiavad oma probleemile lahenduse

ja jääb ära edasine vaidlemine komisjonis või kohtus. Kompromiss võib olla tingimuslik. See tähendab, et üks pool on nõus täitma oma kohustusi ja rahuldama nõuet, kui teine pool tagab selleks vajalikud tingimused.

Lõike 3 kohaselt võivad pooled esitada nende allkirjastatud kompromisslepingu komisjonile kinnitamiseks. Kompromissi kinnitava otsusega lõpetatakse ühtlasi tarbijavaidlusasja menetlus.

Lõike 4 kohaselt kinnitab komisjoni juhtliige kompromissi otsusega, milles märgitakse kompromissi tingimused ning millega ühtlasi lõpetatakse tarbijavaidlusasja menetlus.

Lõike 5 kohaselt ei kinnita komisjoni juhtliige kompromissi, kui tema hinnangul on see vastuolus seadusega või heade kommetega või kui kompromissi ei ole võimalik täita. Kompromissiga ei või jätta tarbijat ilma talle seadusega antud õigustest. Kui kompromissi ei ole võimalik kinnitada, teeb komisjoni juhtliige selle kohta otsuse, milles põhjendab kompromissi kinnitamisest keeldumist. Kompromissi kinnitamata jätmisel jätkatakse tarbijavaidlusasja menetlemist.

TKS-i §-s 56 sätestatakse komisjoni menetluse lõpetamise alused.

Antud sätte kohaselt lõpetab komisjoni juhtliige tarbijavaidlusasja menetluse, kui tarbija võtab avalduse tagasi, kui kaupleja rahuldab tarbija nõude, kui komisjoni juhtliige kinnitab poolte sõlmitud kompromissi, kui asjas tehakse sisuline otsus, kui menetluse käigus ilmneb mõni §-s 50² sätestatud menetlusse võtmist välistav asjaolu või kui tarbija soovil minnakse üle lepitusmenetlusse ja kaupleja on andnud selleks nõusoleku. Menetluse lõpetamise alusena nähakse ette samad alused mis juhul, kui komisjoni juhtliige jätab avalduse menetlusse võtmata, sest kõnealused asjaolud, mis takistavad menetluse läbiviimist tarbijavaidluste komisjonis, võivad selguda ka menetluse käigus ning sellisel juhul peab komisjoni esimehel olema alus menetlus komisjonis lõpetada.

TKS-i 6. peatüki 6. jaos

sätestatakse nõuded komisjoni otsuse tegemisele ja otsuse sisule.

TKS-i §-s 57 sätestatakse komisjoni tarbijavaidlusasja sisulise otsuse tegemise tingimused ja aeg.

Lõikes 1 antakse komisjonile kaalutusõigus teha tarbijavaidlusasjas otsus siis, kui tarbijavaidlusasja asjaolud on selged ja tarbijavaidlusi on täielikult valmis, et teha asjas lõplik lahend.

Lõikes 2 nähakse ette, et enne otsuse tegemist annab komisjoni juhtliige pooltele täiendavate avalduste ja tõendite esitamise võimaluse ja määrab nende esitamise tähtpäeva ning teavitab neid otsuse tegemise kuupäevast. Määratud tähtpäeva võib muuta, kui seda tingib menetlusolukorra muutumine.

Seega võib praktikas ette tulla olukord, kus pool esitab lisatõendi vahetult enne otsuse tegemist. Kusjuures, ka komisjoni juhtliige saab § 48³ lõike 4 järgi vajaduse korral selgitada lisatõendite esitamise vajadust. Juhul kui lisatõend esitatakse, on komisjonil käesoleva eelnõu § 56 lõike 2 järgi endiselt tarvis võimaldada teisel poolel tõendiga tutvuda ja arvamust avaldada. Seetõttu võidakse ka otsuse tegemise tähtpäeva vajaduse korral edasi lükata, määrares uue tähtpäeva.

Lõike 3 kohaselt teeb komisjoni koosseis otsuse lihthäälteenamusega. Komisjoni liige võib jääda eriarvamusele ja tema eriarvamus kajastatakse komisjoni otsuses. Komisjoni liige ei saa jääda erapooletuks.

TKS-i §-s 58 sätestatakse komisjoni otsuse seaduslikkuse ja põhjendatuse nõue. Ernst & Young Baltic AS-i tehtud uuringus toodi esile, et komisjoni menetluses osalenute arvamuse kohaselt on komisjoni otsused ebakvaliteetsed, kuna sarnaste asjaoludega olukordi lahendatakse erinevalt, ning otsused on raskesti arusaadavad ja ebapiisavalt põhjendatud. Eelnõuga kavandatakse muudatused peaksid aitama muuta komisjoni otsused kvaliteetsemaks.

Lõike 1 kohaselt peab komisjoni otsus olema põhjendatud ja tuginema seadustele ning tarbijavaidlusasjas esitatud ja kogutud tõendite ja asjaolude õiguslikule hinnangule. Otsust tehes hindab komisjon tõendeid, otsustab, mis asjaolud on tuvastatud, millist õigusakti tuleb asjas kohaldada ja kas nõue tuleb rahuldada. Poolte seaduslike õiguste ja huvide kaitse tagamise eesmärgil ei ole komisjon seotud poolte esitatud õiguslike väidetega ja võib täpsustada nõude õiguslikku kvalifikatsiooni ning otsustab ise, millist õigusakti kohaldada.

Lõike 2 kohaselt võib komisjon otsust tehes tugineda ainult tarbijavaidlusasjas kogutud tõenditele, mida pooltel oli võimalik uurida, ja asjaoludele, mille kohta pooltel oli võimalik oma arvamust avaldada. Kui menetlusosaliste esile toodud asjaolusid hindab komisjon oma otsuses menetlusosalistest erinevalt, siis peab ta olema enne nende tähelepanu sellele juhtinud ja andnud võimaluse seisukoha avaldamiseks.

TKS-i §-s 58¹ sätestatakse komisjoni otsuse sisule esitatavad nõuded, mis on kehtiva seadusega võrreldes üksikasjalikumad.

Lõikes 1 sätestatakse, et otsus koosneb sissejuhatusest, resolutsioonist, kirjeldavast ja põhjendavast osas. Sama sisuga säte sisaldub kehtivas seaduses.

Lõikes 2 täpsustatakse otsuse sissejuhatuses kajastamist vajavaid andmeid. Otsuse sissejuhatuses peab olema märgitud otsuse tegemise aeg ja koht, tarbijavaidlusasja number, otsuse teinud komisjoni liikmete nimed, kui otsuse tegi mitmeliikmeline komisjon, ja komisjoni esimehe nimi, kui otsuse tegi komisjoni juhtliige ainuisikuliselt, poolte ja nende esindajate nimed ning tarbija isikukood, tarbija nõude ese, istungi toimumise aeg või viide tarbijavaidlusasja lahendamisele kirjalikus menetluses ja andmed poole osalemise kohta istungil.

Lõikes 3 täpsustatakse nõudeid otsuse resolutsioonile. Resolutsiooniga lahendab komisjon selgelt ja ühemõtteliselt nõuded ja veel lahendamata taotlused. Resolutsioonis peab olema märgitud komisjoni seisukoht tarbija nõude rahuldamise, osalise rahuldamise või rahuldamata jätmise kohta. Samuti märgitakse resolutsioonis otsusega mittenõustumise korral maakohtusse pöördumise võimalus ning kaupleva kohustus teavitada komisjoni 30 päeva jooksul alates otsuse ameti veebilehel avaldamise päevale järgnevast päevast otsuse täitmisest või kohtusse pöördumisest. Resolutsioon peab olema eristatav otsuse muudest osadest, olema sõnastatud selgelt ja olema arusaadav ning täidetav ka otsuse muude osadeta.

Lõikes 4 täpsustatakse nõudeid otsuse kirjeldavale osale. Otsuse kirjeldavas osas tuleb eelkõige märkida tarbija esitatud nõuded ja nende kohta esitatud väited ja tõendid, mis kirjeldavad tarbijavaidluse sisu. Kirjeldavas osas esitatakse andmed loogilises järjekorras ja lühidalt, tuues esile olulisema.

Lõikes 5 täpsustatakse nõudeid otsuse põhjendavale osale. Otsuse põhjendavas osas peab olema märgitud tarbijavaidlusasja menetlemisel tuvastatud asjaolud ja nendest tehtud järeldused, samuti tõendid, millele tarbijavaidluste komisjoni järeldused tuginevad. Otsuse põhjendavas osas märgitakse ka õigusaktid, mida komisjon vaidluse lahendamisel kohaldas. Otsuses peab põhjendama ka seda, miks komisjon ühe või teise poole faktiliste väidetega ei nõustu ja miks ta mingit tõendit ei arvesta.

Lõikes 6 sätestatakse, et tarbija kasuks tehtud otsuses peab olema lahendatud asjakohasel juhul tarbija tellitud ekspertiisile tehtud kulutuste kauplejapoolne hüvitamine vastavalt kõnesolevas eelnõus kavandatud TKS-i sättele (§ 45 lg 2). Tarbija kasuks tehtud otsuses peab olema lahendatud ka tarbijavaidlusasja lahendamise eest seaduse alusel ettenähtud menetlustasu (ekspertiisikulu) kauplejapoolne kandmine.

TKS-i § 58² reguleerib otsuse vigade parandamist. Kehtivas TKS-is ei ole otsuses olevate vigade parandamine eraldi reguleeritud, kuid läbipaistvuse huvides on vigade parandamise täpne regulatsioon oluline.

Lõikes 1 nähakse ette, et komisjoni juhtliige võib igal ajal parandada otsuse kirja- ja arvutusvead ning ilmsed ebatäpsused. Enne vigade parandamist võib komisjoni juhtliige ära kuulata ka pooled.

Lõikes 2 sätestatakse, et komisjoni otsusele tehakse märge otsuse parandamise kohta.

Lõikes 3 sätestatakse, et komisjoni otsuse vigade parandamise kohta sätestatud kohaldatakse ka komisjoni esimehe menetlusliku otsuse vigade parandamisele.

TKS-i §-s 59 sätestatakse otsuse avalikustamine. Komisjoni jõustunud otsus avalikustatakse TMS-i § 462 lõigetes 2–4 sätestatud tingimustel ja korras TTJA hallataval komisjoni veebilehel. Sätte kohaselt võib komisjon avalikustatavat otsust töödelda viisil, mille tulemusel ei ole otsusest võimalik tuvastada tarbija nime, isikukoodi või sünniaega ega aadressi. Selline regulatsioon sisaldub pea samas sõnastuses ka kehtivad TKS-i §-s 59.

TKS-i § 60 reguleerib komisjoni otsuse järgimist. Võrreldes kehtiva regulatsiooniga nähakse ette, et komisjoni otsuseid mittejärgivaid kauplejad lisatakse TTJA poolt hallatavasse musta nimekirja kolmeks aastaks senise 12 kuu asemel. Muudatuse tingib vajadus distsiplineerida kauplejaid otsuseid täitma. Lisatud on juurde ka juhtliikme võimalus pikendada poolte põhjendatud taotluse asemel otsuse järgmiseks antud tähtaega. Samuti nähakse ette, et mustas nimekirjas avaldatakse ka kauplejate poolt täitmata jäetud kompromissotsused.

Lõikes 1 sätestatakse, et kauplejal on otsuse järgimiseks 30 päeva alates otsuse TTJA veebilehel avaldamise päevale järgnevast päevast, kui otsuses ei ole määratud teist tähtaega. Seega, kui komisjon on teinud otsuse tarbija kasuks, tuleb kauplejal selle aja jooksul teavitada komisjoni otsuse täitmisest või kohtu poole pöördumisest.

Lõikes 2 sätestatakse, et komisjoni juhtliige võib poolte põhjendatud taotlusel pikendada otsuse järgimiseks antud tähtaega.

Lõikes 3 nähakse ette võimalus, et kui vaidluse pool ei nõustu komisjoni otsusega, võib ta pöörduda sama tarbijavaidluse läbivaatamiseks kohtusse. Võrreldes kehtiva seadusega täpsustatakse, et kohtusse pöördumise vorm on hagiavaldus, mitte kaebus ega vaie komisjoni otsuse peale.

Lõike 4 kohaselt on kaupleja kohustatud komisjoni teavitama otsuse täitmisest või samas asjas kohtusse pöördumisest.

Lõigetes 5 ja 6 sätestatakse, et TTJA veebilehel avalikustatakse nende kauplejate nimed, kes ei järgi komisjoni otsuseid. Seega on kaupleja kohustatud kõnesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud tähtaja jooksul komisjoni otsuse täitmisest või maakohtusse pöördumisest teavitama, sest mitteteavitamisel lisatakse kaupleja komisjoni otsuseid mittetäitvate kauplejate nimekirja (n-ö must nimekiri). Komisjoni otsuseid mittejärgivate kauplejate nimekirja kantakse ka kaupleja, kes ei ole tähtaegselt järginud kompromisslepet kinnitanud juhtliikme otsust.

Lõikes 7 sätestatakse juhud, mil kaupleja eemaldatakse lõikes 4 kirjeldatud nimekirjast. Need juhud on:

- 1) kaupleja teavitab komisjoni peale nimekirja kandmist, et ta on tarbija kasuks tehtud otsuse siiski täitnud;
- 2) kaupleja nimekirja kandmisest on möödunud kolm aastat.

Kehtiva seaduse alusel kustutatakse kaupleja mustast nimekirjast siis, kui kaupleja nimekirja kandmisest on möödunud 12 kuud. Uue redaktsiooniga nähakse ette, et kaupleja kustutatakse kõnealusest nimekirjast siis, kui kaupleja on olnud mustas nimekirjas kolm aastat ning ta ei ole selle aja jooksul tarbija kasuks tehtud otsust täitnud. Muudatuste eesmärk on motiveerida kauplejaid aktiivsemalt otsuseid täitma või otsusega mittenõustumisel maakohtu poole pöörduma. Kolmeaastase tähtaja määramisel on lähtutud tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) §-st 146, mille kohaselt on tehingust tulenevate nõuete aegumistähtaeg kolm aastat.

TKS-i ei täiendata üleminekusättega, mida kohaldatakse neile tarbijavaidlusasjadele, mille läbivaatamine on uue redaktsiooni jõustumisel juba algatatud ja mida menetletakse enne käesoleva seaduse jõustumist. TKS-i § 1 lõige 5 sätestab, et käesolevas seaduses ettenähtud haldusmenetlusele kohaldatakse haldusmenetluse seaduse (HMS) sätteid, arvestades käesoleva seaduse erisusi. HMS-i § 5 lõige 5 sätestab, et kui haldusmenetlust reguleerivad õigusnormid muutuvad menetluse ajal, kohaldatakse menetluse alguses kehtinud õigusnorme. Oma olemuselt on komisjoni tööd reguleerivad normid haldusmenetlust reguleerivad õigusnormid ning sellest tulenevalt, kui seadust muudetakse, kohaldatakse enne 1. märtsi 2026 algatatud menetlustele menetluse alguses kehtinud õigusnorme.

Eelnõu § 2

reguleerib seaduse jõustumist. Eelnõu seadusena jõustumine on kavandatud 2026. aasta 1. märtsil.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõus ei kasutata uusi termineid.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on puutumuses Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2013/11/EL tarbijavaidluste kohtuvälise lahendamise kohta (ELT L 165, 18.06.2013, lk 63–71). Eelnõus kavandatavad komisjoni menetluskorra muudatused on kooskõlas direktiivis sätestatud nõuetega vaidluste kohtuvälise lahendamise üksustele ja menetlustele.

6. Seaduse mõjud

Eelnõu eesmärk on luua lihtne ja efektiivne kohtuväline tarbijavaidluse lahendamise süsteem, muutes komisjoni kehtivat menetluskorda eesmärgiga suurendada menetlusosaliste usaldust komisjoni ja selles läbiviidava menetluse vastu, parendada menetluse kvaliteeti ning tarbijavaidluste komisjoni tulemuslikkust.

Eelnõuga kavandatavatel muudatustel ei ole sotsiaalset, sh demograafilist mõju, mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele, mõju elu- ja looduskeskkonnale, mõju regionaalarengule ega kohaliku omavalitsuse korraldusele. Küll aga on muudatustel mõju riigiasutuste korraldusele (kohustused riigile).

Eelnõuga kavandatav olulisim muudatus on komisjoni juhtliikme ametikohtade loomine TTJA-sse.

6.1. Tarbijavaidluste komisjoni juhtliikme ametikoha loomine TTJA-sse

Kavandatava muudatusega luuakse praeguste TTJA-s käsunduslepingu alusel töötavate 14 komisjoni esimehe asemel komisjoni juhtliikme ametikoht (eeldatavalt 3 ametikohta), mis täidetakse avaliku konkursi korras. Ametikohale esitatavad nõuded on kehtestatud seaduses. Kehtiva seaduse alusel on ettevõtlus- ja kommunikatsiooniministri käskkirjaga kinnitatud komisjoni juhtliikmete (esimeeste) nimekiri, kuhu kuulub 14 isikut, kelle tööd komisjoni juhtliikmena tasustatakse käsunduslepingu alusel. Seega väheneb oluliselt juhtliikmete arv, kes töötavad osalise koormusega muu põhitegevuse kõrvalt. Muudatusel on positiivne mõju ka töökorraldusele, st komisjoni ja TTJA infovahetusele, menetluste läbiviimise tõhususele ja komisjoni juhtliikmete poolsele teabevahetusele menetlusosalistega.

Muudatus avaldab eeldatavasti positiivset mõju komisjoni professionaalsusele, lahendite kvaliteedile ja menetluse tõhususele, mille tulemusel suureneb vaidluspoolte üldine rahulolu menetlusega ja tarbijavaidluste lahendamisega.

Juba tänasel päeval tegutseb komisjoni juures tarbijavaidluste komisjoni sekretariaat, mis koosneb 14. ametnikust ning sekretariaadi juhatajast. Nende roll on ka tulevikus komisjoni töö sujuv tagamine ning komisjoni abistamine. Käesoleval hetkel ei ole vajadust täiendavaid ametnikke palgata, kuid see võib tulevikus muutuda, kuivõrd komisjoni laekuvate avalduste arv on aasta-aastalt kasvutrendis.

Sihtrühm on TTJA.

6.1.1. Mõju valdkond: mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele

Kehtiva seaduse alusel makstakse komisjoni juhtliikmetele (täna komisjoni esimehed) töötasu vastavalt töötatud tundide arvule. Kuutöötasu aluseks on kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduse § 2 lõikes 1 nimetatud kõrgeima palgamäära ja koefitsiendi 0,55 korrutis, mis praegu on 3664 eurot. Ühe vaidluse menetlemise eest makstav töötasu ei või ületada 170 eurot. Komisjoni juhtliikmete töötasudeks kulus 2023. aastal 107 571, 62 eurot.

Komisjoni juhtliikmete palgad ei ole seadusemuudatuste jõustumisel enam seotud kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seadusega (KRAPS) tulenevalt sellest, et komisjoni juhtliikmete puhul ei ole tegemist kõrgemate riigiteenijatega, mis õigustaks juhtliikmete palgade sidumist KRAPS-is oleva regulatsiooniga.

Kui arvestada komisjoni juhtliikme keskmiseks põhipalgaks 3500 eurot, kulub juhtliikmete töötasudele 168 588 eurot aastas (koos maksudega). Muudatusega kaasnev komisjoni juhtliikmete töötasudega seotud lisakulu on TTJA-le ca 61 000 eurot, mis kaetakse töö ümberkorraldamisega säästetavatest vahenditest seoses menetluste tõhusamaks muutmisega ja menetlusaegade lühendamisega. Töötasu määra alused kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega.

Mõju sihtrühmaks võib väheolulisel määral pidada ka ettevõtlus- ja kutseliite ning tarbijaorganisatsioone, kes nimetavad komisjoni liikmeid, ning nende nimetatud isikuid.

TTJA andmetel on komisjoni liikmeid ligi 40. Menetluse suurem selgus ja komisjoni töö suurem professionaalsus avaldab sihtrühma käitumisele siiski positiivset mõju ning motiveerib neid rohkem nimetama komisjoni liikmeks oma valdkonna asjatundjaid, kes panustaksid komisjoni töösse, aidates suurendada komisjoni valdkondlikku kompetentsi ja teha komisjonil kvaliteetsemaid otsuseid.

Kavandatava muudatuse mõju ulatus on väheoluline, avaldumise sagedus väike ja muudatusel ei ole ebasoodsaid mõjusid. Eelnõu rakendamisega ei kaasne riigieelarvele täiendavaid kulusid, vaid need kaetakse TTJA eelarves sellest planeeritud vahenditest.

6.1.2. Muudatuse mõju tarbijatele

2023. aastal registreeriti tarbijavaidluste komisjonis 4086 tarbija avaldust ning aastate 2018–2023 keskmine on 3150 avaldust aastas. Komisjoni juhtliikmete määramine avaldab kindlasti positiivset mõju otsuse kvaliteedile, sest seadusemuudatuse jõustumise korral tegeleksid komisjoni esimehed tarbijavaidluste lahendamisega põhitööna, mitte muude töökohustuste kõrvalt. See omakorda suurendaks tarbijate kindlustunnet ja usaldust vaidluse kohtuvälise

menetlemise vastu. See võib omakorda suurendada ka tarbijavaidluste komisjonile esitatavate pöördumiste arvu.

Muudatusega ei pikendata tarbijavaidluse menetlusaega komisjonis. Direktiivi kohaselt tuleb vaidlus kohtuvälises menetluses lahendada 90 päeva jooksul pärast vaidluste kohtuvälise lahendamise üksusele avalduse täieliku toimiku laekumise kuupäevast. Aastal 2023 lahendati komisjonis vaidlused keskmiselt 56 päevaga.

6.1.3. Muudatuse mõju kauplejatele

AS-i Ernst & Young poolt 2019. a tehtud uuringu tulemusel selgus, et suur osa kauplejaid ei ole komisjoni juhtliikmete tööga rahul, sh viidati juhtliikmete teadmiste vähesusele teatud valdkondades. Kuivõrd muudatustega luuakse kolm juhtliikme ametikohta, siis võimaldab see juhtliikmetel eri valdkondadele spetsialiseeruda, mis peaks eeldatavasti parandama komisjoni lahendite kvaliteeti ning suurendama kauplejate rahulolu komisjoni tehtud otsustega.

6.1.4. Muudatuse mõju kohtule

Juhul kui vaidluspooled komisjoni otsusega ei nõustu (ning seda ei järgi), on neil võimalik pöörduda sama vaidluse läbivaatamiseks maakohtusse. Kuivõrd kohtusse pöördumise vormiks on hagiavaldus, mitte kaebus komisjoni otsuse peale, siis puuduvad TTJA-l andmed, kui sageli ei ole pooled komisjoni tehtud otsusega rahul ning valivad võimaluse lahendada sama vaidlus kohtumenetluses. Eeldatavasti kohtusse pöördumine väheneb, kuna komisjoni juhtliikmete ametisse nimetamine võimaldab nende paremat spetsialiseerumist konkreetsetele valdkondadele ning see peaks parandama otsuste kvaliteeti ning seega ka suurendama poolte rahulolu komisjoni tehtud otsustega.

Seega jääb kohtute koormus tänu komisjoni tehtud otsuste kvaliteedi paranemisele kas samaks või väheneb.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Eelnõus kavandatud muudatused ei mõjuta kohalikke omavalitsusi. Komisjoni menetluskorra muudatused puudutavad TTJA eelarvet, kuna komisjoni tegevust rahastatakse TTJA eelarvest. Muudatuste rakendamisega kaasnevad kulud kantakse olemasolevas TTJA eelarves selleks planeeritud vahenditest.

8. Rakendusaktid

Eelnõu seadusena rakendamiseks on vajalik kehtestada valdkonna eest vastutava ministri määrusega komisjoni juhtliikmete tasustamise määr. Määruse kavand on lisatud seletuskirjale (lisa 1). Eelpool mainitud määruse aluseks olev volitusnorm tuleneb TKS § 42 lõikest 2.

Peale selle on eelnõule lisatud majandus- ja taristuministri 19. märtsi 2020. a määruse nr 5 „Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti järelevalve infosüsteemi põhimäärus“ muutmise kavand, millega täiendatakse määrust, et oleks kajastatud tarbijavaidluste komisjoni menetluse käigus kogutav andmestik ning andmete säilitamise tähtaeg (lisa 2).

9. Seaduse jõustumine

Seadus on planeeritud jõustuma 2026. aasta 1. märtsil. Komisjoni liikmete nimetamine uutal alustel ja muudatused komisjoni menetluskorras eeldavad TTJA-lt mõningaid ettevalmistusi, nendeks kulub vähemalt pool aastat.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks Justiitsministeeriumile, Rahandusministeeriumile, Kaubandus-Tööstuskojale, TTJA-le, MTÜ-le Eesti Tarbijakaitse Liit, Eesti Omanike Keskliidule, Eesti Kaupmeeste Liidule, Eesti E-kaubanduse Liidule, Eesti Turismifirmade Liidule, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioonile, Eesti Liisingfirmade Liidule, Eesti Pangaliidule, Eesti Juristide Liidule, Eesti Advokatuurile, Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojale, Tartu Ülikooli õigusteaduskonnale, Harju Maakohtule, Pärnu Maakohtule, Tartu Maakohtule, Viru Maakohtule, Tallinna Ringkonnakohtule, Tartu Ringkonnakohtule ja Riigikohtule.

Arvamusi ja ettepanekuid esitasid Justiitsministeerium, Rahandusministeerium, Kaubandus-Tööstuskoda, Riigikohus, Eesti Pangaliit ja Eesti Kaupmeeste Liit. Suures osas on tehtud ettepanekutega ka arvestatud. Täpsemalt saab arvestatud ja arvestamata jäetud ettepanekutega tutvuda seletuskirja lisast nr 3.

Algatab Vabariigi Valitsus